ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

תורת חובות הלבבות

שער יחוד המעשה

אידיש

105

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תש"מ לפ"ק

שער החמישי.

שער יחוד המעשה

דער טהוער פון איינגען טהאטען די לעהרע פון טהאן אלעס פון גאט'ס וועגען.

פרק א'

האט דער מחבר געזאגט:

ווייל מיר האבען אין פאריגען מאמר גערעדט וועגען דעם ענין פון בטחון, פון פערלאזען זיך אויף השי"ת, האבען מיר איינגעזעהן, אז עס איז אין פלאץ דא צו ערקלעהרען די אופנים, ווי אזוי א מענש איז מחויב צו איינגען, צו קאנצענטרירען אלע טהאטען פון גאט'ס דיענסט בלויז צו גאט, ניט האבענדיג דערביי קיינע זייטיגע כונות אדער אבזיכטען. יחוד המעשה, דאס איינגען די מחשבות פון טהאטען בלויז לשם שמים, רייניגט די געדאנקען און די הערצער פון צוזאמענמישען געטליכעס מיט מענשליכעס, א צוזאמענמישונג וואס פער־דארבט די אמת'ע עבודת אלהים. די מדה פון יחוד המעשה ווענדט אפ פון זוכען אויסצופיינען זיך פאר מענשען, וואס דאס ברייגנט צו חניפה. א שלעכ־טע מדה, פון וועלכען מען דארף זיך אויסהיטען, אזוי ווי אליהוא האט געזאגט אין איוב: „לא אשא פני איש ואל אדם לא אכנה" — איך וועל ניט שוינען קיין מענשען און זיך צו קיין מענשען ניט שמייכלען.

און מיר דארפען איצט ערקלערען זעקס פונקטען, וואס האבען צו טהאן מיט יחוד המעשה. ערשטענס, וואס איז דאס אזעלכעס; צווייטענס, ווי אזוי קען מען דאס דורכפיהרען; דריטענס, וועלכע טהאטען מוזען האבען יחוד המעשה; פיערטענס, וואס זיינען די זאכען, וואס פערדראבען די דאזיגע גוטע מדה; פינפטענס, ווי אזוי מען קען בעזייטיגען יענע זאכען אזוי, אז אלעס וואס דער מענש טהוט זאל זיין מיט א ריינע כונה פון גאטס וועגען, און זעקסטענס, ווי אזוי א מענש זאל קענען געוועלטיגען איבער זיינע געדאנקען, און זיי קאנטראלירען, אז זיי זאלען ניט אראפגעהן אן א זייט.

יחוד המעשה מיינט אין קורצען: אז די כונה, די אבזיכט פון א מענ־שענ'ס מעשים, וואס ער טהוט פון גאטס וועגען, דאס הייסט, ווען ער איז מקים מצוות, סאי אזעלכע וואס ער טהוט אפען, סאי אזעלכע וואס ער טהוט פערבארגענערהייד, ניט בפרהסיא, זאלען זיין בלויז לשם שמים, מיט דער איינציגער כונה צו ממלא זיין גאט'ס רצון, אבער ניט אין זינען האבען צו־פרידענצושטעלען מענשען, זיך אליין אדער אנדערע.

און ווי אזוי קומט מען צו אזא מדרגה אז מען זאל אין זינען האבען בלויז גאט? זיינען דא צעהן זאכען, וואס ווען זיי וועלען זיין איינגעפלאנצט אין

מענשענ'ס הארצען און עס וועט ביי איהם קלאָהר זיין אז זיי זיינען די הויפט יסודות פון גאָטס דיענסט, דעמאָלט וועט ער אלעס טהאָן פון גאָטס וועגען, וועט קיינעם ניט אין זינען האָבען, וועט צו קיינעם ניט האָפען און וואס ער וועט טהאָן, וועט זיין כונה אלץ זיין לשם שמים, צו ערפילען דעם רצון פון השי"ת. דאס זיינען די צעהן זאכען:

די אמונה און איבערצייגונג אין אחדות הבורא, אז דער בעשעפער איז איינער, ווי עס איז ערקלערט געווארען אין אנפאנג פון מיין ספר.

די פּרוּף, די איבערצייגונג אין די טובות, וואָס גאָט טהוט מיט אונז שטענ־דיג, ווי עס איז ערקלערט אין צווייטען שער, שער הבחינה.

דאס נעהמען אויף זיך די עבודת הבורא, דאס אפּגעבען זיך מיט דיענען דעם בעשעפער, ווי עס איז ערקלעהרט אין דריטען שער.

האָבען ריינעם בטחון אין גאָט, אין בעשעפער, ניט אין בעשאַפענע.

די אמונה, אז גוטעס און שלעכטעס, פּראָפיטען און שאדענס זיינען ניט אין די הענד פון וועלכעס עס איז בעשאפענעס און קיין בעשאפענעס וועזען קען גארניט טהאָן אהן דעם רשות פון בעשעפער.

דאס ניט אכטען אויב מענשען וועלען איהם ליובען אדער שענדען און עס זאל ביי איהם זיין אלץ איינס, אויב ער וועט האָבען כבוד אדער אום־כבוד.

ניט וועלען אויספּיינען זיך פאר לייטען.

ניט אין זינען האָבען קיינע וועלטליכע זאכען בעת מען איז זיך עוסק אין ענינים פון עולם הבא.

מורא האָבען פאר גאָט און שעהמען זיך פאר איהם.

און זיך בעראטהען מיט'ן שכל בעת דער יצר הרע גיט אריין א געדאנק צו זינדיגען, און פאלגען דעם שכל, ניט דעם יצר הרע.

אז א מענש האָט אין זיך די דאזיגע צעהן מדות, קומט ער במילא צו יחוד המעשה און אלעס וואס ער טהוט איז בלויז לשם שמים.

עס זיינען אבער דא זאכען, וואס ביי זיי איז ניט שייך קיין יחוד המעשה, ווייל דער יחוד המעשה מוז במילא זיין. א מענש דאַרף איינינען זיינע מחשבות פון גאָטס וועגען אין טהאַטען, וואס ער טהוט מיט זיינע גליעדער און עס קען ניט זיין, אז קיינער זאל דערפון ניט וויסען, ווי למשל, לערנען, תפלה טהאָן, צדקה געבען, די מצוות פון תפלין, סוכה, מזוזה און דאס גליי־כען. אין אזעלכע מצוות, קען דאך זיין אז א מענש זאל מכון זיין ניט בלויז פון גאָטס וועגען, נור כדי מען זאל איהם דערפאר האלטען פאר א פרומען און צוטהיילען איהם כבוד. דעריבער מוז ער דערביי האָבען יחוד המעשה; דעריבער דאַרף ער דערביי קאָנצענטרירען זיינע מחשבות בלויז לשם שמים. אבער ביי חובות הלבבות, די מצוות וואס מען טהוט מיט'ן הארצען, ווי אמונה אין גאָט'ס איינהייט און דאס גלייכען, איז דאָך ניט שייך, אז מען זאל דערמיט אויסען זיין כבוד, לויב געזאנג פון מענשען, אדער מען זאל דערפאר וועלען עטוואָס אנדערש געניסען פון וועמען עס איז, ווייל מענשען וויסען דאָך ניט, וואָס ביי אימיצען אין הארצען טהוט זיך, און די כונה פון איינעם, וואס איז מקים חובות הלבבות איז נור פאר דעם, וואס קוקט און זעהט זיינע מחשבות, אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין ירמיה: „אני ה'

חוקר לב" — איך גאָט פאָרש דעם מענשענ'ס הארץ, אָדער ווי די תורה זאָגט: „הנסתרות לה' אלהינו" — דאָס פערבאָרגענע איז נור צו גאָט אונזער גאָט.

און וואָס ברייננט א מענשען צו פערדארבען די מדה פון יחוד המעשה? וואָס טרייבט איהם דערצו, אז ער זאל ניט איינינען זיינע טהאטען פון גאָטס וועגען? זיינען דאָ דריי פאקטאָרען, וואס פיהרען דעם מענשען אראָפּ פון דער דאָזיגער גוטער מדה: ערשטענס, ווען ער פערשטעהט ניט גאָט און די טובות וואָס ער געניסט פון איהם; צווייטענס, זיין ניט פערשטעהן גאָט'ס געבאָטען און זיינע לעהרען; דריטענס, דאָס וואס דער יצר הרע פערפיהרט דעם מענשען און מאכט איהם די עולם הזה בעליעבט און פון עולם הבא דערוויטערט ער איהם.

ווארום דער וואס קען ניט זיין הארר און פארשטעהט ניט זיין מאכט, דיענט ער איהם ניט מיט'ן גאנצען הארצען. א דיענער איז טריי זיין ווירטה נור דאמאלט ווען ער וויים איהם און פערשטעהט, אז ער קען איהם טהאָן אי גוטעס, אי שלעכטעס. און אויב דער, וואָס האָט קיין באגריעף וועגען גאָט טהוט אפילו אזעלכעס וואס אנבאלאנגט צו גאָט'ס דיענסט, טהוט ער דאס ענטוועדער אוים מורא פאר מענשען אדער ווייל ער האָפט צו געניסען דערפאר עטוואס פון מענשען. קומט דאך אוים, אז ער דיענט מענשען, ניט דעם וואָס האָט זיי באשאפען.

און פון וואנען קומט עס, וואס מנעשען דיענען צו שטערען און פלאנעטען אדער אנדערע עבודה זרות? אויך דערפון וואס זיי זיינען אומוויסענד און בעגרייפען ניט וואס דער בעשעפער איז. און דער וואס דיענט צו שטערען און פלאנעטען איז אין פיער פרטים בעסער ווי דער וואס דיענט גאָט פון לייטענס וועגען. ערשטענס, דער עובר כוכבים האָט ניט קיין תורה און קיין נביא האָט איהם ניט ערקלעהרט די גאָטהייט מיט אותות ומופתים. דעריבער איז ער פערבליבען אומוויסענד און מען קען איהם ניט בעשולדיגען. צום חנף אבער, צום פאלשען מענשען, וואס וויים אז עס איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט און ער דיענט איהם פון לייטענס וועגען, איז דאָך דאָ א גערעכטע טענה: דו האָסט דאָך אויף זיך גענומען צו דיענען גאָט, און דו ביזט דאָך געוואָרענט געווארען ניט צו דיענען קיינעם אויסער איהם, טאָ ווארום דיענסטו צו מענשען? צווייטענס, דיענט ניט דער שטערען דיענער צו אזא ווען, וואס איז דערוויעדער דעם בעשעפער. די זון, די לבנה און די שטערען זינדיגען דאָך ניט; אבער דער וואס טהוט מצוות פון מענשענ'ס וועגען, טהוט ער דאס פאר אלע סארטען מענשען, סאי פאר פרומע, סאי פאר זינדיגע, אבי נור ער קען האָפען צו געניסען פון זיי עטוואס. דריטענס, דער עובד כוכבים דיענט נור איין זאך וואס ער מאכט פאר זיין אפּגאָט; דער חנף אבער דיענט א סך. ער וויל זיך אויספיינען פאר אלעמען, און עס איז גאר קיין שיעור ניט צו זיינע גדיענטע. פיערטענס, דער עובד כוכבים בעהאלט זיך ניט. ער דיענט זיין אָפּגאָט אפען און לייט זעהען און וויסען אז ער איז א כופר, א לייקענער אין גאָט, און מען היט זיך פאר איהם. דער אָבער, וואָס דיענט כלומר'שט גאָט און זיין כונה איז צו געפעלען ווערען מענשען און האָבען דערפון נוצען, וויים דאָך קיינער ניט וואס ביי איהם אין הארצען טהוט זיך. מען נעהמט איהם אָן פאר א פרומען, פאר א גאָטספאָרכטיגען, און מען היט זיך פאר איהם ניט,

און מען געטרויט איהם, כאָטש ער איז פעהיג אימיצען שלעכטעס צו טהאָן פון זיין טובה וועגען. און דאס איז די ערגסטע זאך אין דער וועלט. אזא מענש ווערט אין לשון הקודש אנגערופען: חנף, יהיר און מפתה — פאלשער, בעל גאוה און פערפיהרער.

און דער וואס פערשטעהט ניט גאָט'ס תורה און מצוות, דער וואס האָט ניט געלערענט, קען ניט זיין אז זיינע טהאטען זאלען זיין געאייניגט בלויז לשם שמים. אפילו ווען ער טהוט א מצוה, איז דאס אויך ניט פון גאָטס וועגען. ווארום וויבאלד ער איז אומוויסענד און ער ווייס גארניט וואס פאר א מצוות א מענש דארף טהאָן, ווייס ער דאך געוויס ניט ווי אזוי, אויף וואס פאר אַן אָרט א מצוה דארף געטהאָן ווערען. דער וואס האָט ניט געלערענט, איז אפילו אויב ער ווייס און פערשטעהט אז עס איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט און ער אנערקענט די טובות וואס ער טהוט מיט איהם, קען ער אלַיין ניט זיין קיין אמת'ער עובד ה' און טהאָן גוטעס בלויז לשם שמים, ווייל עס איז דאָך ביי איהם גאָרניט זיכער וואָס מען דארף טהאָן פון גאָטס וועגען און וואָס ניט. ער ווייס דאָך ניט וועלכע מעשים עס וועלען איהם פארשאפען שכר און פאר וועלכע ער וועט געשטראפט ווערען. פאָלגליך, איז אויב ער טהוט עפּעס א גוטע זאך, טהוט ער דאס פון מענשענ'ס וועגען.

דער דריטער פאקטאָר וואס פיהרט אראָפּ דעם מענשען פון דער מדה פון יחוד המעשה, איז, ווי מיר האָבען פריהער געזאגט, דער יצר הרע, וועלכער האָט צוויי וועגען ווי אזוי דורכצופיהרען דאס. ערשטענס, גיט ער דעם מענשען אריין אזעלכע מחשבות, וואס מאכען איהם צווייפלען, וואסווארפען איהם אריין אין ספק אין די וואהרהייט פון דער תורה און די נביאים. דערמיט פערטומעלט ער איהם אין דער גאנצער אמונה און ער הויבט אן צווייפלען אין גאָטהייט. במילא קומט עס שוין דערצו, אז אפילו ווען ער טהוט א מצוה, איז דאָס אויך ניט ווי עס דארף זיין פאָלקאָם לשם שמים.

צווייטענס, קומט דער יצר הרע צום מענשען מיט טענות און ראיות, אז דאָס וואָס ער לויפט און סטארעט זיך און בעמיהט זיך צו טהאָן פאר גאָט איז ניט קיין חוב, קיין מוז. דאס איז, זאגט ער איהם, אן אומזיסטע טרחה. א מענש דארף טהאָן און זיך סטארען פאר דער וועלט און פאר די מענשהייט און עס ליגט אויף איהם קיין פליכט מטריח צו זיין זיך פון גאָטס וועגען. און דורך די דאזיגע צוויי מיטעל פיהרט דער יצר הרע אראָפּ דעם מענשען פון די געהעריגע, ריינע עבודת אלהים און ווענדעט איהם אָפּ פון יחוד המעשה, פון איינציגען טהאטען בלויז פון גאטס וועגען.

פרק ב'

און איך וועל אייך דאָ געבען ביישפּיעלע ווי אזוי דער יצר הרע פיהרט אראָפּ פון גלייכען וועג, כדי מענשען זאָלען וויסען ווי אזוי צו היטען זיך פאר איהם און זייערע הערצער זאָלען זיין גאנץ מיט גאָט. איך קען ניט אויסרעכענען די אלע מיטעל וואָס דער יצר הרע ווענדט אָן אויף'ן מענשען צו מאכען איהם זינדיגען; אָבער פון די ביישפּיעלע וואָס איך וועל געבען, קען מען שוין פערשטעהן די אנדערע, אזוי ווי דער חכם, שלמה המלך, האָט געזאָגט אין משלי:

"ישמע חכם ויוסף לקח" — דער קלוגער מענש זאל הערען א ביסעל און ער וועט לערנען א סך.

צוערשט וועל איך זאגען: מענש, דו דארפסט וויסען, אז דער גרעסטער שונא וואס דו האסט אויף דער וועלט, איז דיין יצר הרע, וואס איז אריינגעמישט אין דיינע כחות, אין דיין גייסטיגע נאטור און איז א שותף אין דיינע חושים, אין דיינע געפיהלען, די קערפערליכע און די גייסטיגע, און געוועלטיגט איבער דיינע זיטען און סודות וואס דו האלסט בעהאלטען אין דיין הארצען. ער איז דיין ראטה-געבער אין אלע דיינע בעוועגונגען, עפענטליכע און פערבארגענע. דו מיינסט, אז דו טהוסט און פיהרסט דורך זאכען נאך דיין ווילען, אין אמת'ען אבער איז דאס נאר דער ווילען פון יצר הרע, וועלכער לויערט אויף דיינע טריט. דו שלאפסט פאר איהם, אבער ער שלאפט ניט פאר דיר. דו, הייסט עס, היטסט זיך ניט פאר איהם, אבער ער האלט שטענדיג אן אויג אויף דיר צו בייזען. ער בעקליידט זיך פון דיינטוועגען אין פריינדליכע און ליעבליכע קליידער און פוצט זיך אויס אין ציערונג פון ליעבשאפט. ער געהט אריין אין כלל פון דיינע אנפערטרויטע, עצה־געבער און בעסטע פריינד. ער ווינקט צו דיר ליעבליך און איז גרייט צו לויפען און טהאן פאר דיר אלעס וואס דו פערלאנגסט, אזוי ווייזט זיך דיר אויס; אין אמת'ען אבער ווארפט ער אין דיר זיינע פיילען, שיסט דיר מיט קוילען וואס טויטען דיך, און זיין כונה איז אויסצוווארצלען דיך פון דער לעבענס־וועלט.

און דעם יצר הרע'ס שטארקסטע וואפע צו בעקעמפפען דיך איז, דאס וואס ער בעשטרייט דיינע פערבארגענהייטען, דיינע גוטע מחשבות און ער סטארעט זיך אריינצוגעבען אין דיין הארצען ספקות איבער וואהרהייטען און מאכען דיר צווייפלען אין זאכען וואס דו ווייסט קלאהר. ער צומישט דיינע רעיונות און פערטומעלט דיך מיט פאלשע טענות, כדי דו זאלסט ניט וויסען וואס עס איז גוט פאר דיר און ווערען א צווייפלער אין געוויסהייטען וואס אנבעלאנגען דיין תורה און אמונה. איז אויב דו וועסט זיך פאר איהם היטען און דו וועסט שיקען שלוחים פון דיין שכל, דו וועסט, הייסט עס, אנווענדען דיין שכל מלחמה צו האלטען מיט איהם, וועלען דעם יצר־הרע'ס פיילען דיר ניט שאדען און דו וועסט מיט גאט'ס הילף נצול ווערען. אויב אבער דו וועסט ניט אנפיהרען קיין קאמפף געגען איהם און דו וועסט זיך פערלאזען אויף איהם און פאלגען זיינע עצות, דאן וועט ער דיך ניט אפלאזען ביז ער וועט דיר מאכען צו פערליערען ביידע וועלטען און וועט דיך אויסווארצלען פון ביידע וואהנונגען, דא אויף דער וועלט און עולם הבא. אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין משלי, ביי איין צווייג פון זיינע צווייגען אדער איין סאלדאט פון זיינע סאלדאטען, דאס הייסט: ביי איין עבירה וואס דער יצר הרע בריינגט צו דעם — ביי אן אשה זונה, אן אויסגעלאסענע פרוי: "כי רבים חללים הפילה דרכי שאול ביתה"—די אשה זונה מאכט פאלען פיעלע הרוגים און איהר הויז זיינען די וועגען צום גהינום. היינט אז פון איין חטא פערלירט מען ביידע וועלטען, טא ווי איז שוין פון א סך חטאים?

דעריבער זאלסטו, מענש, זיך ניט אפגעבען מיט אנדערע מלחמות, מיט אנדערע שטרייטען און נור שטרייטען מיט'ן יצר הרע. דו זאלסט ניט אנווענדען דיין שווערד אויף א שונא וואס איז ווייט פון דיר און צורוה לאזען אזא שונא וואס איז שטענדיג מיט דיר און שיידט זיך פון דיר ניט אפ. דו זאלסט ניט

זוכען פריהער צו בעקעמפפען אזעלכען וואס וויל מיט דיר שטרייטען מיט דיין הסכמה און פערנאכלעסיגען צו בעקעמפפען אזא שונא וואס פרעגט ביי דיר ניט אויב דו ווילסט מיט איהם שטרייטען אדער ניט. מען דערצעהלט אויף א פרומען מענשען, וועלכער האט בעגעגענט לייטע, וואס זיינען צוריק געגאנגען פון א שווערע מלחמה און מיט געטראגען א סך רויב וואס זיי האבען אוועקגענומען פון שונא. האט דער פרומער מאן צו זיי געזאגט: "איהר האט זיך איצט צוריק־געקעהרט פון א קליינע מלחמה, גרייט זיך צו צו א גרויסע מלחמה." האבען זיי איהם געפרעגט: "וואס פאר א גרויסע מלחמה?" האט ער זיי געענטפערט: "די מלחמה מיט'ן יצר הרע און זיינע חילות.

און עס איז, ברידער, א וואונדער. יעדער שונא, וואס איהר האט, ווען איהר בעזיעגט איהם איין מאל און צוויי מאל, לאזט ער אייך צורוה און וויל שוין מעהר ניט שטרייטען מיט אייך, מחמת ער ווייסט, אז איהר זייט שטארקער און מעכטיגער פאר איהם און ער גיט אויף די האפנונג אז ער זאל אייך קענען מנצח זיין; דער יצר הרע אבער איז אנדערש. ער אכטעט ניט דערויף ווען איהר בעזיעגט איהם איין מאל אדער אפילו הונדערט מאל און ער פיהרט אלץ אן א מלחמה מיט אייך. ער לאזט אייך ניט אפ פאר קיין פאל, סאי אויב ער איז דער זיעגער, סאי איהר זייט די זיעגער, און ער גיט קיינמאל ניט אויף די האפנונג, און כל זמן איהר לעבט אויף דער וועלט לויערט ער אלץ אויף אייך אריינצוכאפ־פען אייך אין זיין נעץ, אזוי ווי אונזערע חכמים האבען געזאגט אין פרקי אבות: "אל תאמין בעצמך עד יום מותך" — דו מענש, זאלסט זיך אליין ניט גלויבען אז דו ביזט ריין פון זינד ביז דעם טאג פון דיין שטארבען, ווייל ווי א מענש זאל האבען די אויבערהאנד אויף'ן יצר הרע, איז ער אלץ ניט זיכער, אז דער יצר הרע וועט איהם פארט ניט ברייננגען צו זינד.

און ער לאזט ניט נאך די מינדסטע קלייניגקייט. וואו ער האט נור א געלעגענהייט צו בעזיעגען דיך, כדי ער זאל נאכהער קענען מיט דיר אויספיהרען גרעסערע זאכען, כדי, הייסט עס, ער זאל דיך קענען ברייננגען צו הארבערע עבירות. דעריבער דארפסטו זיך היטען פאר איהם און איהם גארניט נאכגעבען. אויב דער יצר הרע שטארקט זיך איבער דיר אדער אויב ער בעזיעגט דיך אין דאס קלענסטע, אין דאס מינדסטע, דארף דאס אין דיינע אויגען זיין גרויס, כדי דו זאלסט קריגען די אויבערהאנד איבער איהם און איהם קענען מנצח זיין אין גרעסערע זאכען. ווארום אויב דו וועסט זיך צולאזען צו איהם מיט קלייניגקיי־טען, וועט ער שנעל קריגען לוסט צו דיר און וועט דיך פיהרען אין זומפ אלץ מעהר און מעהר. ער וועט אבער ניט קענען בעשטעהן צו בעשטרייטען דיך, ווען דו וועסט זיך שטעלען געגען איהם, אזוי ווי דער פסוק זאגט: ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו" — דער יצר הרע האט לוסט צו דיר, אראפצופיהרען דיך פון גוטען וועג, אבער דו קענסט געוועלטיגען איבער איהם. דעריבער זאלסטו זיך ניט אפשרעקען פאר זיינע רייד, כאטש זיינע חילות זיינען שטארק, און דו זאלסט פאר איהם קיין מורא האבען, כאטש ער האט א סך העלפער, כאטש, הייסט עס, דער יצר הרע האט א סך מיטעל ווי אזוי צו מאכען דעם מענשען זינדיגען. ווארום זיין עיקר כונה, זיין הויפט אבזיכט איז צו פער'אמת'ן דעם שקר און זיין ציעל איז אוועקצושטעלען פאלשקייט אויף א שטארקערען באדען. ווי נאהענט איז אבער זיין מפלה און ווי געשווינד ער קען גארניט ווערען, ווען דו, מענש, וועסט פיהלען ווי שוואך ער איז, ווען דו ווילסט איהם נור בעקעמפפען.

שלמה המלך האָט עס אָפּגעמעלדט אין קהלת. ער זאָגט דאָרט: ״עיר קטנה ואנשים בה מעט״ — אַ קליינע שטאָדט מיט וועניג מענשען, דאָס מיינט ער דעם מענשען׳ס קערפּער, זיינע גליעדער און איינגענשאַפטען, וואָס זיינען ניט פיעל געגען די שטרעבונגען וואָס דער מענש האָט אויף דער וועלט און צו די פיעלע זאַכען, צו וועלכע ער האָט חשק און איז ניט מעכטיג גענוג צו בעקומען זיי. דאַן זאָגט ער ווייטער: ״ובא אליה מלך גדול וסבב אותה״ — און עס קומט צו איהר, צום שטעדטעל, צום מענשען, הייסט עס, אַ גרויסער, מעכטיגער קעניג און ער בעלאַגערט איהר, דאָס איז געמיינט דער יצר הרע, וועלכער רינגעלט ארום דעם מענשען מיט כל־ערליי קונצען, מיט כל־ערליי איינריידענישען צו מאַכען איהם זינדיגען. ״ובנה עליה מצודים״ — און ער בויט אויף איהר פעסטונגען, קרעפּאָסטען, דאָס הייסט: ער גיט אריין דעם מענשען פערשיעדענע מחשבות צו בייזען, און רעדט איהם אַן צו מאוס׳ע טהאַטען, כדי צו טויטען איהם. אזוי מיר וועלען נאָך מיט גאָט׳ס הילף ריידען וועגען דעם אין דיעזען שער. און דאָס וואָס שלמה המלך זאָגט דאָרט ווייטער: ״ומצא בה איש מסכן חכם״ — און ער געפינט אין איהר אַן אָרימען מענשען אַ קלוגען, מיינט ער דאָס דעם שכל, וועלכען ער רופט אָן ״מסכן״, אָרימאַן, ווייל ער, דער שכל, האָט ניט קיין העלפער, ער איז, אזוי צו זאָגען, עלענד, ״ואדם לא זכר״ און קיינער דערמאָהנט איהם ניט, האָט איהם ניט אין זינען, אזוי ווי עס ווערט ווייטער געזאָגט: ״חכמת המסכן בזויה״ — די חכמה פון אָרימאַן פון עלענדען איז פעראַכטעט. און וויבאלד אז דער שכל איז לגבי דעם יצר הרע שוואַך, האָט דאָך דער יצר הרע ניט געדאַרפט זוכען צו בעשטרייטען איהם, דאָך לויערט ער שטענדיג אויף׳ן שכל און וויל איהם רק שעדיגען. אָבער אז מען וויל נור, אז מען לייגט זיך אָפּ דערויף, איז פאַר׳ן שכל גאַנץ לייכט צו בעשטרייטען דעם יצר הרע, כאָטש ער איז פיעל שטאַרקער. וואָרום אַ ביסעל אמת בעזיעגט אַ סך שקר אזוי ווי אַ ביסעל ליכט שטויסט אוועק אַ סך פינסטערניש.

אין דעם וואָס איך האָב ביז איצט געזאָגט, מיין איך צו בעוועגען מענשען מלחמה צו האַלטען געגען די תאוות, געגען די איבעריגע לעבענס לוסטען און זיך שטעלען געגען דעם יצר הרע דרייסט און פלייסיג. וואָרום עס איז דאָך שוין קלאָהר די שוואַכקייט פון יצר הרע געגען דעם שכל און ווי שנעל דער שכל קען איהם שלאָגען, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: ״שחו רעים לפני טובים״ — שלעכטע ווערען איינגעבויגען, נידערגעשלאָגען פאַר גוטע.

און דאָס ערשטע וואָס דער יצר הרע וועט דיך מאַכען צווייפלען און זיך בעמיהען צו קלאָהר מאַכען דיר איז, אז דיין נשמה האָט ניט קיין קיום, קיין עקזיסטענץ אָהן דיין גוף; אז זי, די נשמה, ווערט כלה דאַמאָלס ווען דער גוף ווערט כלה — נאָך׳ן טויט. ער וועט דיר אויף דעם ברייננגען ראיות, וואָס ווען דו וועסט זיי גוט בעטראַכטען, וועסטו איינזעהן, אז זיי זיינען ניט בעגרינדעט און פאַלש. דער יצר הרע וויל דאָס דעם מענשען איינשמועסען, כדי ער זאָל איהם נאָכהער קענען אָנריידען צו זוכען ניט לאַנג עקסזיסטירענדע פערגעניגענס און תאוות וואָס מיידען געשווינד. זיין כונה איז צו ברייננגען דיך דערצו, אז דו זאָלסט אָננעהמען די פאַלשע דעה פון ״אכל שתה כי מהר נמות״ — לאָמיר עסען, טרינקען און זיך לאָזען וואויל־געהן, ווייל מאָרגען וועלען מיר שטאַרבען, און אז דו וועסט זיך בעראָטהען מיט דיין שכל, וועסטו זיין ווייט פון

אננעהמען אזא מיינונג, ווייל ראיות פון אונזערע אלטע חכמים און נביאים, עליהם השלום, וועלען דיך איבערצייגען, אז די דאָזיגע דעה איז א פאלשע.

און אז דער יצר הרע וועט זיך מיאש זיין, אז ער וועט איינזעהן אז ער קען דיך ניט אריינברייגען אין ספק וועגען קיום הנפש, די עקזיסטענץ פון דער נשמה נאָד'ן טויט, וועט ער זוכען איינצופלאנצען אין דיר ספקות וועגען דעם בורא יתברך. ער וועט דיר זאָגען, אז די וועלט איז ניט ניי בעשאפען געוואָרען און זי איז גאָר קיינמאָל ניט אנדערש געווען ווי זי איז איצט און וועט קיינמאָל ניט אנדערש זיין, און עס איז ניטאָ א זאך וואָס מען זאָל דערויף בעסער קענען זאָגען אז דאָס איז א בעשעפער איידער א בעשעפענים, א זאך וואָס איז פון אימיצען בעשאפען געוואָרען. דעריבער דאַרף קיינער קיינעם ניט דיענען, ווייל אלעם איז אליין פון זיך געוואָרען און עס איז גאָר ניטאָ אזא וועזען וואָס זאָל האָבען אלעס בעשאפען. אז דער יצר הרע וועט זיך צו דיר נעהמען מיט אזעלכע טענות, ווענד זיך צו דיין שכל און ער וועט דיר ווייזען און איבערצייגען ווי נאריש און שעדליך די דאָזיגע דעה איז. דער שכל וועט עס דיר קלאָהר מאכען פון דעם שער היחוד פון דיעזען ספר, וואו עס ווערט אויפגעוויזען אז די וועלט האָט א בעשעפער, וועלכער האָט זי בעשאפען פון גאָרניט.

און אז דער יצר הרע וועט אין דעם אויך דורכפאלען און איהם וועט ניט געלינגען איבערצורעדען דיר, וועט ער דיר נעהמען איינרעדען, אז עס זיינען ח"ו דאָ שותפים צום בעשעפער, אז גאָט האָט, הייסט עס, ניט בעשאפען אלעם אליין, נור די וועלט איז ענטשטאנען דורך מעהרערע בעשעפער, דורך מעהרערע געטער, אזוי ווי די וואָס זיינען אין דער מיינונג אז איין גאָט האָט געבוירען א צווייטען, אָדער די וואָס גלויבען אז די טבע, די נאטור, קען קיינמאָל ניט געענדערט ווערען, ווייל עס איז ניטאָ קיין מייסטער וואָס האָט די נאטור געשאפען, פאָלגליך, איז די נאטור א שותף צו גאָט אין די וועלט שאפונג, אָדער די דעה פון יענע נאַרען וואָס ווילען האָבען, אז עס זיינען דאָ שטערען אָדער פלאַנעטען וואָס האָבען געהאָלפען בעשאפען די וועלט. אָבער דערמיט וועט דיך דער יצר הרע אויך ניט פאנגען אין זיין נעץ, ווען ביי דיר וועט קלאָהר זיין אז דער בורא יתברך איז נור איינער, און וויסען וועסטו דאָס און פערשטעהן פון דעם וואָס איז געזאָגט געוואָרען אין אָנפאנג פון דיעזען ספר.

און אז עס וועט דעם יצר הרע ניט געלינגען אריינצוברייגען דיר אין ספקות אין דיזען פרט, וועט ער דיר נעהמען איינרעדען, אז דיענען גאָט דאַרף מען ניט. ער וועט דיר זאָגען: „עס איז שייך אימיצען צו דיענען, ווען יענער, וועמען מען דיענט, דאַרף האָבען די דיענסט וואָס מען לייסטעט פאר איהם; אָבער דער בעשעפער דאַרף ניט אָנקומען צו די בעשאפענע. עס פעהלט איהם ניט אז מען זאָל איהם דיענען, און דאָס דיענען גאָט האָט ניט קיין טעם און קיין זינען." אָבער אז דו וועסט קוקען מיט דיין שכל אויף דעם וואָס עס איז פריהער געזאָגט געוואָרען אין שער הבחינה וועגען די טובות וואָס מיר געניסען פון גאָט און אין שער עבודת אלהים, וואו עס ווערט ערקלעהרט, אז מיר זיינען מחויב אָפצודיענען גאָט פאר זיינע טובות, וועט דער דאָזיגער ספק אויך פערשווינדען און דו וועסט אויף זיך נעהמען די אויפגאבע צו דיענען גאָט.

און אז דער יצר הרע וועט זיך מיאש זיין, אז ער וועט זיין איבערצייגט, אז ער קען מיט דיר אין דיעזען פונקט אויך גאָרניט מאכען, וועט ער זוכען אריינצוברייגען דיך אין דעם ספק אין דעם ענין פון נבואה, נביאים און די תורה,

איהר וואהרהייט און די פליכט אויסצופאָלגען איהר. ווען אָבער דו וועסט זיך שטעלען געגען איהם מיט דיין שכל און דו וועסט מיט איהם שטרייטען מיט די טענות וואָס זיינען געזאָגט געוואָרען אין דריטען שער פון דיזען ספר, וועלען די דאָזיגע ספקות אויך אוועק פון דיר און דו וועסט זיכער זיין אין דעם ענין פון נבואה אז דאָס איז אמת. און וועסט איבערצייגט זיין אז מען איז מחויב אויס־צופאָלגען די געבאָטען פון דער תורה און די שליחות פון א נביא אין אלע פרטים און אופנים.

פרק ג׳

און אז דער יצר הרע וועט זיך מיאש זיין, אז ער וועט אויפגעבען די האָפנונג איבערצורייידען דיך אין די פריהער דערמאָהנטע זאַכען, וועט ער דיך מאַכען צווייפלען אין קבלה, אין די טראַדיציעס וואָס אונזערע אַלטע חכמים האָבען אונז געלערענט, אין תורה שבעל פה. ער וועט דיר זאָגען, אז די געבאָטען אָדער פערבאָטען וואָס מען פערשטעהט מיט'ן שכל אָדער אפילו אזעלכע וואָס מען פערשטעהט ניט, נור זיי ווערען דערמאָהנט אין תורה שבכתב, אין תורת משה, זיינען אמת, אָבער דאָס וואָס די חז״ל, די חכמי התלמוד והמשנה האָבען געזאָגט איז ניט בעגרינדעט און עס איז ניט קיין פפליכט מען זאָל דאָס אויס־פאָלגען. ווען אָבער דו וועסט דעם ענין בעאָבאַכטען מיט'ן שכל, ווענסטו איינזעהען, אז די שכל'דיגע מצות און די מצות פון דער תורה וואָס מען פער־שטעהט ניט מיט'ן שכל מוזען אונבעדינגט אָנקומען צו דער קבלה, צו דער משנה און גמרא. ווייל קיין איין פערזאָג אָדער פערבאָט וואָלט ניט געווען פאָלקאָם אָהן די קאָמענטארען, אָהן די אויסטייטשונגען פון די חז״ל, וועלכע ערקלערען דייטליך ווי פיעל אָדער ווייניג א זאַך דאַרף געטהאָן ווערען אָדער ניט גע־טהאָן ווערען; ווי, אויף וואָס פאַר אַן אַרט מצות דאַרפען דורכגעפיהרט ווע־רען; די צייט, דער אָרט און אַנדערע איינצעלהייטען, וועלכע ווערען ניט ארויסגעזאָגט בפירוש אין דער תורה און מיט'ן אייגענעם שכל וואָלטען מיר דאָס ניט פערשטאַנען. און נאָך א זאַך: די תורה גופא הייסט אונז צו פערלאָזען זיך אויף דער קבלה פון אונזערע חכמים אין זאַכען וואָס זי, די תורה, האָט ניט ארויסגעבראַכט פינקטליך און אויסדריקליך, אזוי ווי דער פסוק זאָגט: ״כי יפלא ממך דבר למשפט״ — אז איהר וועט ניט וויסען עפּעס א דין, זאָלט איהר זיך פערלאָזען אויף אייערע חכמים. און ווייטער ווערט געזאָגט: אז דער וואָס וועט ניט פאָלגען די חכמים זאָל מען איהם דערפאַר פעראורטהיילען צום טויט. און אז דו וועסט זיך אָפּשטעלען אויף דיזע פאַקטען, וועט דער ספק פון דיר פערשווינדען און דו וועסט איבערצייגט זיין, אז דו דאַרפסט אָפּהיטען אַלע מצות, סאַי די וואָס דו פערשטעהסט מיט'ן שכל, סאַי די וואָס די תורה הייסט דיר און דו פערשטעהסט ניט וואָרום דאָס איז אזוי, און סאַי די וואָס מיר האָבען בקבלה פון אונזערע חכמים.

און אז דער יצר הרע וועט אין דיזען פּרט אויך גאָר ניט קענען מאַכען מיט דיר, וועט ער פּרובירען אראָפּפיהרען דיך פון וועג אין דעם ענין פון בעלוינונג און שטראָף. ער וועט דיר זאָגען, אז דאָס געהט ניט אַן גערעכט ווי עס דאַרף זיין. וואָרום ווען עס זאָל טאַקי אין דעם זיין אמת'ע גערעכ־

טינקייט, וואלט א רשע קיינמאל ניט געווען גוט און א צדיק וואלט קיינמאל ניט געווען שלעכט, אזוי ווי מיר האבען שוין דערמאהנט די דאזיגע טענה אין פיערטען שער פון דיעזען ספר. אבער אז דער שכל וועט דיר אויפווייזען ווי גאט'ס משפטים זיינען גערעכט, ווי עס איז דארט אין שער הבטחון ערקלערט געווארען, וועט פון דיר דיעזער ספק אויך אוועק און דער יצר הרע וועט דיך ניט קענען פערפיהרען.

און ווען דער יצר הרע וועט זעהן, אז ער קען דיר אין דעם אויך ניט בייקומען, און אז די פראגע פון "רשע וטוב לו" און "צדיק ורע לו", די פראגע ווארום מיר זעהען אז א רשע געהט גוט און א צדיק געהט שלעכט איז פערענטפערט, וועט ער מאכען א פערזוך צו פערפיהרען דיך און צוטומלען דיין מח אין ענין פון שכר ועונש אויף יענער וועלט. ער וועט דיר איינריידען, אז קיינער האט ניט געזעהן אז מען שטראפט אין יענעם עולם אדער מען בעלוינט דארט, און אין די הייליגע שריפטען ווערט אויך ניט דערמאהנט וועגען שכר ועונש לעולם הבא. אבער אז דו וועסט זיך נעהמען די מיה ארייגצוקוקען אין די ספרים פון אונזערע נביאים, וועסטו דארט געפינען פסוקים וואס ריידען וועגען דעם דאזיגען ענין. אין קהלת ווערט געזאגט: "והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה" — דער רוח, די נשמה קעהרט זיך נאך'ן מענשען'ס טויט אום צו גאט, וועלכער האט איהר ארייננעגעבען אין גוף. אין זכריה איז דא א פסוק: "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" — איך וועל דיר (יהושע בן יהוצדק) געבען אן אומגאנג צווישען די דאזיגע שטעהענדע (די מלאכים). אין תהלים איז דא א פסוק: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" — ווי גרויס איז דיין גוטס וואס דו, גאט, האסט בעהאלטען פאר די וואס האבען פאר דיר מורא, פאר די צדיקים, הייסט עס, לעולם הבא. עס זיינען דא נאך עהנליכע פסוקים וואס דייטען אן אי אויף שכר, אי אויף עונש אויף יענער וועלט. די פסוקים און דאס וואס די חז"ל האבען אויף זיי גע'דרשנ'ט, און דאס וואס מיר פערשטעהען מיט אונזער אייגענעם שכל, איז שוין גענוג צו בערוהיגען אונז און זיכער זיין אז עס איז דא גמול ועונש, בעלוינונג און שטראף לעולם הבא.

און אז דער יצר הרע וועט אין דיעזען פונקט אויך דורכפאלען, וועט ער זיך נעהמען די מיה פויל צו מאכען דיך און נאכלעסיג אין גאטעס דיענסט און דיר אנריידען אז דו זאלסט וואס מעהר בעשעפטיגט זיין אין וועלטליכע זאכען, ווי עסען, טרינקען, קליידען זיך און אנטהאן זיך אנדערע קערפערליכע תענוגים. און אז דו וועסט איהם געהארכזאם זיין אין דעם ענין פון עסען און טרינקען, וואס אהן דעם קען מען ניט אויסקומען, נור דו וועסט עס טהאן פון הנאה וועגען, וועט ער דיר שוין רעכט מאכען זאכען וואס זיינען איבעריג, וואס זיינען ניט נויטיג און ער וועט דיר בעליעבט מאכען הוליאנקעס און תענוגים און וועט דיך ברייגגען מקנא צו זיין די יעניגע וואס לאזען זיך וואוילגעהן און זוכען צו פערגלייכען זיך מיט זיי און פיהרען זיך ווי זיי און נאכקומען זייערע מנהגים אין זוכען וואס מעהר פערגניגענס. און וועט דער יצר הרע זעהן אז דאס געפעלט דיר, אז דו האסט חשק צו פיהרען זיך ברייט און לעבען רייך, וועט ער דיך, פערפיהרטען, זאגען: גורט אן דיינע לענדען, נעהם זיך אן מיט מוטה און כח און סטארע זיך ווי ווייט מעגליך צו דינען די וועלט און איהרע מענשען, זעה נור געפעלען צו ווערען לייטען, אפשר וועסטו דערפון

גניסען פיעל ניט איז קערפערליכע פערגעניגענס. דו זאָלסט זיך ניט בע־שעפטיגען אין קיין זאך פון וועלטליכע זאכען, סיידען דו ווערסט האָבען אַן אויס־זיכט אַז דאָס וועט דיר עפּעס העלפען צו גניסען פון דער וועלט און געווינען די לאַסקע פון מענשען, הן פון גרויסע לייט פון פיהרער און רעגיערער, הן פון פּראָסטען פאָלק.

ער וועט דיך, פערפיהרטער, ווייטער אַנריידען: דו זאָלסט זיך ניט בע־מיהען צו לערנען חכמות און קענטנים סיידען אזעלכע וואָס קענען דיר ברייננגען עהרע פון די מענשען פון דיין דור און נושא חן זיין דורך זיי ביי די גרויסע לייט פון דיין צייט, רעגיערונגס בעאמטע, שרים און אזוי אַנגעזעהענע מענשען. דער יצר הרע וועט דיר זאָגען: לערען זיך שפּראַכען, פערפאַסען שירים, גראַ־מאַטיקע, שעהנע פאַבעלען און אראַטאַרישע מליצות, כדי דו זאָלסט קענען קומען צווישען מענשען און האָבען וואָס צו זאָגען אין אַ שעהנער שפּראַך און מען וועט דיר דערפאַר צוטהיילען כבוד. די אנדערע חכמות, ווי די חכמת התורה, וועט ער דיר זאָגען, איז שווער אויסצולערנען און עס ברייננגט ווייניג נוצען. דאָס אלעס קען דער יצר הרע אַנריידען, ווען מען לאָזט זיך צו איהם צו און ־מען גיט איהם נאָך אין זוכען מותרות, איבעריגע זאכען וואָס זיינען ניט נויטיג און מען קען אויסקומען אָהן זיי. ווען אָבער דער מענש זאָל זיך לכתחילה ניט צולאָזען צום יצר הרע און איהם זאָגען: איך וויל ניט קיין מותרות, קיין איבעריגע תענוגים, איך דארף זיי ניט, פיעל איך האָב איז פאַר מיר גענוג אבי אויפהאַלטען דעם לעבען, און אויב גאָט וועט מיר געבען מעהר פיעל איך איך דארף האָבען נויטיג אָהן מיה און אָהן אַנשטריינגונג, וועל איך עס אויס־געבען אויף דעם וואָס געהעריג איז און דער דין איז — אויף צדקה אָדער אנדערע מצות זאכען, און וועט ווידער גאָט ניט געבען מעהר, וועל איך זיך בענוגענען מיט פיעל עס איז און ניט פערלאַנגען מעהר; ווען מען וואָלט אַנ־פאַנגס אַן אזוי געזאָגט, וואָלט דער יצר הרע באלד געשלאָגען און צובראָכען געוואָרען און ער וואָלט שוין ניט געהאַט קיין ווייטערען צוטריט. אז מען גיט איהם אָבער נאָך אביסעל, אז מען פאָלגט איהם און מען לאָזט זיך פיעל ניט איז אריין אין העסליכע תאות און תענוגים, געהט ער ווייטער פון שטופע צו שטופע ביז ער ברייננגט דעם מענשען צו פערליערען אי די וועלט, אי יענע וועלט.

דאָס איז אלעס ביישפּיעלע פון איין ארט און ווייזע ווי אזוי דער יצר הרע קען דעם שוואכזיניגען און אונווויסענדען מענשען אראָפּפיהרען פון גלייכען וועג און אריינוואַרפען איהם אין ספקות. ווען דער מענש איז אָבער ניט קיין נאַר און וויים און פערשטעהט גאָט און זיין תורה, וועט דער יצר הרע זוכען צו פערפיהרען איהם און פערטומלען איהם אויף אַן אנדער אופן. ער וועט אויס־זוכען טענות און ראיות צו פערדארבען זיין אמונה, זיין וויסען און זיינע מעשים דורך וואָס פאַר אַ וועג ניט איז. ער וועט געפינען וואָס אויסצוזעצען געגען זאכען וואָס דער מענש פערשטעהט מיט'ן שכל, אויף זאכען וואָס ווערען געזאָגט אין פסוק און אויף זאכען וואָס מיר האָבען בקבלה פון אונזערע אלטע חכמים. און אויף אלץ וועט ער ברייננגען בעווייזע, נארישע בעווייזע וואָס זיינען דורכ־אויס פאַלש, פון אַנהויב ביז'ן סוף און מען קען פון זיי גאָר ניט דרינגען. און אויב דיין שכל וועט זיין קלאָהר און דיין חכמה שטארק גענוג, בעת דו ווערסט דיסקוטירען מיט'ן יצר הרע, וועסטו איינזעהן זיין טעות און ווי פאַלש זיינע

טענות און ראיות זיינען. דער אמת וועט דאן ביי דיר קלאָהר ווערען און דו וועסט אנערקענען די ריכטיגקייט און דו וועסט מציל זיין דיין חכמה פון די ספקות, וואָס דער יצר הרע וועט וועלען אריינגעבען אין דיין מח און עס וועט קיין צומישעניש, קיין צוטומלעניש קומען אין דיינע מעשים.

אויב אָבער דיין פערשטאנד וועט זיין צו שוואך, וועט דעם יצר הרע'ס פערפיהרונגס קראפט זיך שטארקען איבער דיר אלע מאָל מעהר און אלץ גע־שווינדער און געשווינדער און ער וועט קריגען די ממשלה איבער דיר סאי אין אָפענע זאכען, סאי אין פערבאָרגענע, ווייל ער וועט דיר בלומרשט אויפצייגען ניט געהעריגע זאכען מיט'ן שכל און מיט ראיות, וועלכע וועלען דיר צופריעדען שטעלען.

און אז דיין שכל וועט פערפיהרט ווערען פון דעם יצר הרע'ס טענות, וועט ער, דער שכל, זיך אָפּווענדען פון דיר און דער יצר הרע וועט דיין שכל געברויכען צו פערפיהרען דיך נאָך מעהר. דיין אייגענער פערשטאנד אויף וועל־כען דו פערלאָזט זיך אין זאכען וואָס דו ווייסט ניט אויף געוויס אָדער זאכען וואָס דו פערשטעהסט ניט ריכטיג, וועט דאן ווערען א וואפען אין יצר הרע'ס האנד ארונטערצונעהמען דיך אונטער זיין רשות.

און אז ער וועט דיך בעזיעגען און קריגען די ממשלה איבער דיר מיט די הילף פון דיין אייגענעם שכל וואָס ער, דער יצר הרע, האָט פערטעמפּט אריינגעבענדיג אין דיין מח טענות און ראיות וואָס זיינען פאלש, וועט ער דיך נאָכהער אוועקשטויסען פון דער מדרגה וואָס איז נאָהענט צום אמת און דער שקר איז אין איהר ניט אנזיכטיג און וועט דיר ברייגנען צו א מדרגה, וואָס דער שקר איז דער עיקר און דער אמת זעהט זיך ניט אָן. ער וועט דיך, הייסט עס, אזוי פיעל פערפיהרען, אז דו וועסט אינגאנצען אוועק פון אמת און וועסט בלייבען בלויז ביים שקר. דורכדעם וועט ער דיך אויסוואורצלען פון דער וועלט און דיר מאכען פערליערען דיין עולם הבא. עס וועט דעריבער אויסקומען, אז דיין חכמה וועט זיין די אורזאך צו ברייגנען אויף דיר שלעכטעס און דיין אייגענער שכל וועט פיהרען צו דיין פערניכטונג, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין הושע: "ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" — גאָט'ס וועגען, די לעהרען פון זיין תורה, זייגען רעכטפערטיג. צדיקים געהען אין זיי און זינדיגע ווערען אין זיי געשטרויכעלט. דאָס דריקט אויס דעם געדאנק, אז א מענש קען אמאָל פערפיהרט ווערען דורך זיין אייגענעם שכל און דורך זיין לערנען און וויסען די תורה.

דעריבער זאָג איך, אז די חכמה, ווען מען געהט מיט איהר אויפ'ן ריכטיגען וועג, איז זי א רפואה צו אלע וועהטאָגען; ווען אָבער מען געהט מיט איהר ארונטער פון געהעריגען וועג, איז זי א וועהטאָג אָדער א קראנקהייט, וואָס עס איז צו איהר ניטאָ קיין רפואה און קיין סגולה. דעריבער ווערט די תורה געגליכען צו פייער, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין ירמיה: "הלא דברי כאש" — מיינע רייד, די תורה, איז אזוי ווי פייער. אזוי ווי פייער בעלייכט דיא פינסטערניש און ווען מען איז ניט פאָרזיכטיג דערמיט קען דאָס פערברענען, אזוי איז אויך די חכמת התורה, געברויכט מען עס ווי געהעריג איז, איז עס א ליכט פאר די אויגען, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין תהלים: "מצות ה' ברה מאירת עינים" — גאָט'ס געבאָט איז לויטער און דערלייכט די אויגען; ווען אָבער מען נוצט אויס די חכמת התורה אויף כפירות, חס ושלום, ווערט

דער מענש דורכדעם גופא פערברענט, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין ירמיה: "כי באש ה׳ נשפט" — מיט'ן פייער פון דער תורה משפט גאָט, רעכענט ער זיך אָפּ מיט די רשעים.

דעריבער זיי פאָרזיכטיג און טרעט ניט אָפּ פון דעם וועג פון די אבות און דיינע פאָרגענגער און נעהם זיך ניט אויף קיין פאלשען וועג. פערלאָז זיך ניט אזוי שנעל אויף דיין שכל און מיין ניט אז ער איז דער איינציגער ריכטיגער ראטה־געבער און בעטראכט גוט וואָס די דארפסט טהאָן און וואָס דו דארפסט ניט טהאָן. דו זאָלסט ניט חושד זיין דיינע עלטערן, דיינע אמאָליגע לעהרער, אז דאָס וואָס זיי האָבען דיר געלערענט איז ניט פון דיין טובה וועגען, און דו זאָלסט זייער לעהרע ניט צונישט מאכען, כאָטש דיין שכל בענעהמט דאָס ניט אזוי שנעל. ווארום אלעס וואָס עס קומט דיר ארויף אויפ'ן זינען, איז שוין זיי, אונזערע אלטע לעהרער, פריהער ארויפגעקומען אויפ'ן זינען און זיי האָבען דאָס גוט בעטראכט און ענטשלאָסען אָנגענומען וואָס עס איז גוט און וואָס איז ניט גוט. עס קען זיין, אז דו פערשטעהסט בלויז דעם אָנפאנג פון א זאך וואָס איז טאקי גוט, אָבער דו זעהסט ניט פאָראויס דעם שאָדען וואָס דאָס קען ברייגגען צום סוף. דו מיט דיין קורצען ישוב הדעת זעהסט נור די גוטע זייט און בעמערקסט ניט די שלעכטע, די שעדליכע זייט. דעריבער האָט שלמה המלך געזאָגט אין משלי: "אל תסג גבול ראשונים" — דו זאָלסט ניט אָפּרוקען די גרעניץ פון די ערשטע, דו זאָלסט, הייסט עס, ניט אָפּטרעטען פון די לעהרען פון די נביאים און חכמים. אין אן אנדער פלאַץ זאָגט ער: "שמע בני מוסר אביך" — הער מיין זוהן די שטראָף רייד פון דיין פאָטער. דאָס הייסט, פאָלג אויס וואָס פערצייטיגע חכמים לערנען דיר, אויב אפילו אין פלוג צייגט דיר דיין שכל אנדערש, ווארום אז דו וועסט זיך נעהמען די מיה און צייט צו בעטראכטען אלעס ריכטיג, וועסטו איינזעהן אז זיי זיינען גערעכט געוועזן.

אָבער, אויב נאכדעם ווי דו האָסט שוין מקיים געוועזן דירעקטע פערזאָגען, ווילסטו נעהמען אויף זיך צו טהאָן מעהר ווי די תורה, די נביאים און אונזערע חכמים הייסען, און דו ווילסט עס טהאָן אוים ליעבע צו דער זאך, ווייל דיין שכל דיקטירט דיר אזוי, אָבער ניט צוליעב וועלכע עס איז אייגענע הנאה אָדער תאוה, קענסטו דאָס טהאָן און דו וועסט דערפאר קריגען שכר. טהאָן לפנים משורת הדין, מעהר ווי דער דין איז, הייסט ניט אָפּטרעטען פון גבול פון דער מצוה. אונזערע חכמים האָבען אונז געהייסען: "ועשו סיג לתורה" — מאכט א צאם צו דער תורה, בעפעסטיגט, הייסט עס, די תורה, די פערזאָגען פון דער תורה דורך טהאָן אָדער ניט טהאָן זאכען וואָס זיינען אויסער דעם דירעקטען דין. עס זיינען, צום ביישפיעל, דאָ זאכען וואָס לויט דעם דין פון דער תורה מעג מען זיי טהאָן, אָבער מען טהוט זיי ניט אלם בעוואָרעניש, אז מען זאָל ניט עובר זיין אויף א דירעקטען פערזאָג. אונזערע חכמים האָבען געזאָגט: פארוואָס איז ירושלים חרוב געוואָרען? ווייל די אידען האָבען אלעס געשטעלט אויפ'ן דין פון דער תורה און ניט געטהאָן לפנים משורת הדין, מעהר ווי די תורה פאָדערט דירעקט אז מען זאָל טהאָן. א געוויסער חסיד האָט געזאָגט: דער וואָס גיט ניט צו, דער וואָס טהוט ניט מעהר ווי עס איז בפירוש געשריעבען אין דער תורה, דער צאָהלט ניט דעם עיקר חוב, דער איז, הייסט עס, ניט מקיים די אָריגענעלע מצוה. נאָכ'ן דין פון דער תורה, למשל,

מעג מען טהאָן געוויסע זאכען אום שבת, נור אונזערע חכמים האָבען געמאכט א גדר אז מען זאָל זיי ניט טהאָן, ווייל אויב מען וועט די זאכען טאָן, קען דאָס ברייגגען צו טאָן אזעלכע מלאכות וואָס זיינען דירעקט פערבאָטען. איז אויב איינער איז עובר אויף'ן גדר, איז גלייך ווי ער איז עובר אויף'ן עיקר, אויפ'ן אָריגינאל וואָס די תורה האָט פערבאָטען. טהאָן ווידער לפנים משורת הדין און ניט מקיים זיין דעם דין גופא, איז, פערשטעהט זיך, לעכערליך און מען קען מיט דעם ניט יוצא זיין.

און אונזערע חכמים האָבען אונז אָנגעוויזען אויף זאכען וואָס מיר מעגען טהאָן מעהר ווי דער דין איז, אויב מיר ווילען, און ווידער זאכען וואָס זיי האָבען אונז פערפפליכטעט צו טהאָן מעהר. ווי, למשל, מוסיף זיין מחול על הקודש, אַננעהמען שבת אָדער יום טוב פריה, מאכען, הייסט עס, דעם הייליגען טאָג מעהר, גרעסער, אָדער אין א תענית ווי יום כפור זיינען מיר מחויב אָנצופאַנגען איהם פריהער איידער עס ווערט נאכט. אזוי איז אויך מיט תפלה און צדקה, דארפען מיר טהאָן וואָס מעהר. מיר טאָרען אויך ניט עסען צופיעל, כאָטש על פי דין פון דער תורה איז דאָס אונז ניט פערבאָטען. מיר טאָרען ניט שווערען מיט גאָט'ס נאָמען אפילו אויף אַן אמת. מיר טאָרען קיין סך ניט ריידען, אפילו ווען די רייד איז ריין פון שקר. עס איז אונז פערבאָטען צו ריידען וועגען די פיהרונגען פון מענשען, כאָטש מיר שענדען זיי דערמיט ניט. און מיר דארפען אויך ניט ליבען איינעם צופיעל, אויב אפילו ער איז בעד רעכטיגט דערצו. און נאָך פיעלע זאכען וואָס זיינען ניט קיינע דינים פון דער תורה, נור אונזערע חכמים האָבען עס געמאכט נדרים, בעוואָרענישען אז מען זאָל ניט קומען עובר צו זיין אויף דירעקטע פערזאָגען אָדער פערבאָטען פון דער תורה.

פרק ד'

איצט וועלען מיר דייטליכער ערקלעהרען דעם צווייטען טהייל פון דעם יצר הרע'ס טהעטיגקייט, ווי אזוי ער קען מענשען אראָפפיהרען פון וועג טאקי דורך דער תורה גופא, ווי אזוי ער קען דורך פאלשע ראיות פון די הייליגע שריפטען מאכען זינדיגען די יעניגע וואָס ווייסען און פערשטעהען די תורה. איך וויל אַנגעבען איניגע ביישפיעלע, פון וועלכע מען וועט קענען דריגגען אויף אַנד דערע ענינים אין דער מענש וועט זיך מיט גאָט'ס הילף קענען היטען און בעד וואָרענען אז ער זאָל ניט פערפיהרט ווערען.

ווארום עס איז ניטאָ קיין גוטע זאך, וואָס זאָל דאגעגען ניט האָבען עפּעס שלעכטעס, וואָס קען דאָס גוטעס קאליע מאכען. און דער וואָס ווייס וועלכע זאכען עס קענען פערדארבען דאָס גוטעס, קען וויסען ווי אזוי צו היטען זיך פון זיי; אָבער דער וואָס ווייס נור די גוטע זייט, דער קען זיך ניט אויסדרעהען פון די שלעכטע באגעגענישען אין דעם זעלבען גוטען ענין.

א געוויסער פרומער מאן האָט אָנגעזאָגט זיינע תלמידים: לערענט פריהער אויסצומיידען דאָס שלעכטעס און נאָכהער לערענט צו טהאָן גוטעס. אזוי ווי ירמיהו הנביא האָט געזאָגט: "נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים" — אַקערט,

בעאַרבייט פריהער די לאַנד און זעעט ניט אין דערנער. דאָס הייסט: בעוואָר־רענט זיך פריהער פון טהאָן שלעכטעס און דאַן טהוט גוטעס.

און רבי יוחנן בן זכאי רעדענדיג וועגען בעטרוג, וועגען שווינדעל אין פאַלשע וואָג און מאָס, האָט געזאָגט: „אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר" — עס איז מיר ניט גוט צו זאָגען ווי אזוי מען קען בעגעהן פאַלשקייטען אין וואָג און מאָס, און עס איז מיר ניט גוט ניט צו זאָגען. וועל איך זאָגען, וועלען זיך רמאים, שווינדלער אויסלערנען ווי אזוי צו בעשווינדלען; וועל איך ניט זאָגען, וועלען די שווינדלער לאַכען און זאָגען, אז מיר, תלמידי חכמים, ווייסען ניט און פערשטעהען ניט זייערע מעשים. ענדליך האָט רבי יוחנן יאָ ארויס־געזאָגט און ערקלעהרט ווי אזוי, דורך וואָס פאַר א אופנים מען קען נאַרען אין וואָג און אין מאָס, ווייל ער האָט זיך פערלאָזט אויף'ן פסוק: "ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" — גאָטס וועגען זיינען רעכט־פערטיג, און די צדיקים געהען אין זיי און די רשעים ווערען אין זיי גע־שטרויכעלט, זיי פאַלען, הייסט עס, אריין. דאָס מיינט צו זאָגען, אז מענשען דאַרפען וויסעןביידע זייטען פון טהאַטען, אי די גוטע, אי די שלעכטע, איז דער צדיק ווייס אויסצוהיטען זיך פון דאָס שלעכטעס און וועט טהאָן נור דאָס גוטעס, און דער רשע נעהמט זיך אויף דער שלעכטער זייט.

און איך וועל זאָגען, אז אַלעם וואָס איז דערמאָהנט געוואָרען אין דיעזען שער וועגען די ספקות, אין וועלכע דער יצר הרע זוכט אריינצוּוואַרפען דעם מענשען, איז אויב עס געלינגט איהם ניט און ער קען אַליין דעם מענשען ניט פערפיהרען מיט אַלע זיינע טענות און ראיות, ווייל דער מענש פערשטעהט ווי נאַריש און פאַלש זיי זיינען, קומט ער איהם איבעררעדען און זוכען צו פערפיהרען איהם גאָר אויף אַן אנדער אופן. אז דו שלאָגסט אָפּ אַלע זיינע ביז איצט דערמאָהנטע ארגומענטען, זאָגט דער יצר הרע צו דיר אזוי:

"מיך פרעהט זעהר וואָס דו פיהרסט זיך אויף אזוי פיין, וואָס דו האָסט אמונה און דיין הארץ איז גאַנץ מיט גאָט. דו האָסט שוין דערגרייכט אזא מדרגה וואָס קיין אנדערער אויסער דיר האָט ניט דערגרייכט. דו האָסט שוין דעם בעשעפער געַנוג, נאָך צופיעל אָפּגעדאַנקט פאַר די גוטעס און חסדים וואָס ער האָט מיט דיר געטהאָן, דאַרפסטו איצט זעהן בעצאָהלען דיינע שולדען צו מענשען. ווארום דו ווייסט דאָך אז זיי, דיינע מיטמענשען, זיינען דיא סבות פון דיין הילף און שאדען, דאָס הייסט: דורך מענשען קענסטו דער־הויבען ווערען און דורך מענשען קענסטו ערניעדעריגט ווערען. עס איז דאָך קלאָהר, אז ווען דו וועסט מענשען געפעלען זיין, ווען דו וועסט ביי זיי לאַסקע האָבען, וועסטו בעשעהנט ווערען און קריגען פון זיי טובות, און אויב זיי וועלען אויף דיר בייז זייַן, אויב זיי וועלען דיך פיינט האָבען, וועט עס דיר שאדען. דעריבער וועגד אָן מיטעל צו געווינען זייער לאַסקע, צו מאַכען זיך בעליעבט ביי זיי און דערמיט גופא וועסטו טהאָן דעם רצון פון דיין בעשעפער, אזוי ווי די חכמים זאָגען: כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו" — דער וואָס לייט זיינען מיט איהם צופריעדען, איז גאָט מיט איהם אויך צו־פריעדען".

אזוי וועט דיך דער יצר הרע וועלען ארייַנשלעפּען אין דער מדה פון חניפה דורך די רייד פון אונזערע חכמים. אָבער דו זאָלסט זיך אויף אזא אופן אויך ניט לאָזען פערפיהרען און ענטפער איהם:

"און וואָס וועל איך דערפון האָבען ווען איך וועל זיך שמייכלען און זוכען געפעלען צו ווערען אזא שוואַכע בעשעפעניש ווי איך בין אליין? וואָס וועל איך געניסען פון אזעלכען וואָס קען מיר גאָר ניט העלפען און ניט שעדיגען? האָט דאָך שוין ישעיה הנביא געזאָגט: "חדלו לכם מן האדם" — מיידט אויס מענשען, זוכט ניט די לאָסקע פון מענשען. און ווען אפילו עס וואָלט געווען א חוב, א פפליכט צופריעדען צו שטעלען מענשען, ווי אזוי קען מען אלעמען צופריעדען שטעלען? ווי אזוי קען איך זיך מאכען בעליעבט ביי אלעמען, אז איך קען דאָס ניט אויספיהרען אפילו ביי מיינע אייגענע שטוב מענשען? פאַלגליך איז דאָך דאָס סאַי ווי סאַי אן אומזיסטע ארבייט און איך דאַרף זיך מיט דעם ניט אָפּגעבען. און דאָס וואָס אונזערע חכמים זאָגען וועגען דיעזען ענין, ווי דו האָסט פריהער דערמאָהנט, מיינט עס ניט אז עס איז א חוב אז א מענש דאַרף זוכען געפעלען צו ווערען מענשען; דאָס מיינט נור, אז מען דאַרף ערפילען די שולדען צו גאָט, וועט מען במילא האָבען לאָסקע ביי מענשען, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים עמו" — אז גאָט געפעלען די וועגען, אין וועלכע א מענש געהט, מאכט ער, אז אפילו זיינע שונאים זאָלען זיינע גוטע פריינד ווערען. און ווען מיר זעהן אז א מענש איז בעליעבט ביי אלעמען און אלע פון גרויס ביז קליין לויבען איהם און ריהמען איהם און זיינע מעשים זיינען זיי געפעלען און זיי טהוען איהם טובות, איז דאָס א בעוויז, אז גאָט האָט עס איינגעפלאַנצט אין די הערצער פון מענשען ליעבע און אכטונג צו איהם, צו די בעליעבטע פערזאָן, א זאַך וואָס גאָט טהוט ניט פאַר רשעים, נור פאַר צדיקים, און דאָס מיינען אונזערע חכמים: "כל שרוח הבריות נוחה הימנו" — דער וואָס האָט לאָסקע ביי מענשען, איז א סמן אז ער איז א צדיק און האָט לאָסקע ביי גאָט, אָבער עס איז ניט דער וועג פון א פרומען מענשען, פון א צדיק צו זוכען מיטעל ווי אזוי געפעלען צו ווערען, נושא חן זיין ביי לייטען פאַר זיין פרומקייט אָדער צדקות".

דעריבער היט זיך דערפון און פון עהנליכעס וואָס דער יצר הרע וויל דיר איינשמועסען, ווייל זיין כונה איז ארויפצופיהרען דיך אויף א שלעכטען וועג און פאַנגען דיך אין דעם נעץ פון חניפה. און אז ער וועט דיך לויבען און ריהמען, זאָלסטו איהם ענטפערען: "וואָס איז דען דיין לויב געזאָגג אויף א גוטע מעלה וואָס דו האָסט אין מיר געזעהן? איך וויים אליין אז גאָט האָט מיר געגעבען געוויסע מעלות און אייגענשאַפטען, פאַר וועלכעס איך בין מחויב אָפּצוצאָהלען איהם, און פערקעהרט: דער בעשעפער קען נאָך צו מיר האָבען טענות וואָס לויט די גוטע אייגענשאַפטען וואָס איך בעזיץ, טהו איך ניט גענוג פאַר איהם, פאַר זיין הייליגען נאָמען. און ווען אפילו איך זאָל טהאָן גוטע מעשים לויט מיין פעהיגקייט און וויסען, וועט דען דאָס גענוג זיין אָפּצודאַנקען איהם פאַר די קלענסטע פון זיינע טובות וואָס ער האָט מיט מיר געטהאָן? און וואָס איז אין גאַנצען מיין לעבענס צייט אנטקעגען די יאָהרען וואָס די וועלט שטעהט? און ווען אפילו איך זאָל האָבען דורכגעלעבט די גאַנצע צייט פון דער וועלט עקזיסטענץ, וואָלט אויך ניט גענוג געווען איבערצודערצעהלען דיא טובות וואָס דער בעשעפער האָט מיט מיר געטהאָן און אָפּצאָהלען איהם אלעס וואָס איך בין איהם דערפאַר שולדיג. און דער פסוק האָט שוין געזאָגט אין ישעיה: "כל הבשר חציר וכל הסדו בציץ השדה" — א מענש איז ניט מעהר

ווי גראָז און אַלע זיינע חסדים, אַלעס וואָס ער טהוט פון גאָטס וועגען איז אַזוי נישטיג ווי שפּראָצונג פון פעלד אַנטקעגען די טובות וואָס דער מענש נעניסט פון גאָט. און אונזערע חכמים האָבען געזאָגט: ״אם אין אני לי, מי לי? וכשאני לעצמי, מה אני? ואם לא עכשיו — אימתי?״ — אז איך, מענש, וועל אַליין ניט ביישטעהן געגען דעם יצר הרע, טאָ ווער וועט עס פאַר מיר טהאָן? און אויב אַפילו איך טהו דאָס, אויב איך בין גובר דעם יצר הרע, וואָס פאַר א ווערדע האָב איך מיט מיינע מעשים געגען די חסדים וואָס גאָט טהוט מיט מיר? און אויב ניט איצט, אין די געצעהלטע יאָהרען וואָס דער מענש לעבט, טאָ ווען קען ער פיעל נימ איז אָפּצאָהלען די שולדען צו גאָט?״

דאָס זאָל זיין דיין תשובה צום יצר הרע אויף זיין פאַריגע טענה.

און אז ער וועט איינזעהן, אז ער האָט גאָר ניט גע׳פּועל׳ט און דיך ניט געבראַכט צו דער מדה פון חניפה, צו זוכען געפעלען ווערען מענשען, כדי וואָס ניט איז געניסען פון זיי, וועט ער פּרובירען איבעררעדען דיר, אז דו זאָלסט זוכען קונה שם צו זיין אויף דער וועלט. טאַקי ניט זוכען קיינע מאַטעריעלע נוצען אָדער טובות פון מענשען, אָבער פערלאַנגען כבוד פאַר די צדקות, פאַר די פרומקייט. ער וועט דיר זאָגען:

״מיך פרעהט זעהר צו וויסען אז דו דיענסט גאָט און דו האָסט אין איהם בטחון אין אַלע זאַכען און אז דו ווענדעסט אָפּ דיין הארץ, דיינע רעיונות פון די הילף פון מענשען. איך זעה, אז דו ביזט דער אמת׳ער בעל בטחון מיט׳ן גאַנצען הארצען, אָבער צו וואָס זאָלסטו פערבאָרגען דיין פרומקייט? וויבאַלד אז דו ביזט אַזוי ערנסט אין דער זאַך און דו בעשטרייטסט דיינע תאוות און דו ביזט איבערגעגעבען נור צו גאָט, וואָלט רעכט געווען דו זאָלסט ארויסווייזען דיינע מעשים צו מענשען, ענטדעקען זיי דיין הארץ, וועסטו פון זיי האָבען כבוד און דו וועסט זיך קויפען א שעהנעם נאָמען, אַזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין שמואל ב׳: ״ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים״ — איך גאָט וויל דיך, דוד, מאַכען ערווערבען א גרויסען נאָמען אַזוי ווי דער נאָמען פון בעריהמטע גרויסע לייט. זעהט מען דאָך אז קונה שם זיין איז ביי גאָט ניט אַנגענומען פאַר קיין חסרון אָדער עולה. און ווידער: אז דו וועסט פאַר לייטען ארויסגעבען ווי פרום און עהרליך דו ביזט, וועלען זיי זיך פון דיר אָפּלערנען צו זיין אַזוי ווי דו. דעריבער בעהאַלט זיך ניט מיט דיין גאָטעס דיענסט און וואָס דו קענסט ארויסווייזען, ווייז ארויס, וועסטו אויף דער וועלט האָבען כבוד און דו וועסט דורכדעם אויך פערדיענען גוטען שכר לעולם הבא״.

אז דער יצר הרע וועט דיך אַזוי אָנריידען, זאָלסטו איהם ענטפערען:

״און וואָס פאַר א נוצען וועל איך האָבען דערפון וואָס מענשען וועלען מיך ליבען און איך וועל צווישען זיי האָבען א נאָמען? וואָס וועט עס מיר צוגעבען אין דער צייט ווען איך וועיס ווי הינטערשטעליג איך בין אין צאָהלען די שולדען וואָס איך בין שולדיג דעם בעשעפער? און וואָס פאַר א הנאה וועל איך האָבען פון דעם כבוד און אכטונג פון מענשען בעת זיי קענען מיר ניט טהאָן קיין גוטעס אָדער אָפּווענדען שלעכטעס פון מיר? אין דעם פּרט זיינען זיי דאָך אַזוי ווי וואַקסונגען אָדער ניט רעדעוודיגע לעבעדיגע בעשעפעניסען, אַזוי ווי יענע קענען מיר ניט העלפען, אַזוי קענען די מענשען אויך ניט. און עס קען גאָר זיין, אז אויב מיין כונה וועט זיין צו קריגען כבוד, וועל איך דאָס דוקא ניט קריגען. אפשר אז איך וועל זיך בעריהמען מיט מיין פרומקייט,

וועט מען מיך אָננעהמען פאַר א חונף, פאַר אזעלכען וואָס מאסקירט זיך בלויז אלס א פרומער און גאָטספאַרכטיגער, און אנשטאט צו געבען מיר כבוד, וועט מען מיך האסען און שענדען, וועל איך דאן פערשפּיעלען ביידע זאכען, אי איך וועל פערדארבען מיינע גוטע מעשים צו גאָט, אי איך וועל ניט האָבען קיין כבוד דאָ אויף דער וועלט. עס ווערט דערצעהלט, אז א אידישען מלך פון די מלכים פון בית שני איז ניט געפעלען געווען דאס לייענען פון א בעל קורא. האָט מען איהם געפרעגט: "סטייטש, ער לייענט דאך אזוי שעהן, זיין שטימע איז זיס און ער היט אָפּ ריכטיג די טראָפּ און די כללים פון דקדוק?" האָט דער מלך געענטפערט: "ווי אזוי קען זיין לייענען ביי מיר אנגנעהם זיין, אז זיין כונה איז נור ער זאָל מיר געפעלען זיין און מיך צופריעדען צו שטעלען? ווען זיין כונה וואָלט געווען געפעלען צו ווערען בלויז דעם בעשעפער, וואָלט ער מיר אויך געפעלען געווען". אזוי דארף אויך געזאָגט ווערען אויף די וואָס דאווענען פאַר'ן עמוד און די חזנים וואָס פלייסען זיך און זינגען נייע פּיוטים אין נגונים, כדי אויסצונעהמען ביי מענשען און האָבען ניט אין זינען גאָט, אז זייער תפלה ווערט ניט אָנגענומען אין הימעל.

און דו זאָלסט דעם יצר הרע נאָך זאָגען:

"אויב איך וועל יאָ האָבען כבוד אויף דער וועלט פאַר מיינע מעשים טובים, וועל איך שוין אפשר אויף יענער וועלט ניט בעלוינט ווערען, ווייל איך וועל האָבען אריינגעכאפּט מיין שכר דאָ אויף דער וועלט. מען דערצעהלט אויף א געוויסען חסיד אז ער איז אמאָל געגאנגען אין מארק עפּעס איינקויפען. איז ער אריין אין א קראָם און זיך געדונגען. האָט א שכן געזאָגט צום קרע־מער: "גיט איהם נאָך, ווייל ער איז א לערנער און א גאָטס פאַרכטיגער". האָט דער חסיד זיך אָפּגערופען: "איך בין ניט געקומען קויפען סחורה פאַר מיין תורה און יראת שמים. איך וויל קויפען פאַר געלד". און ער איז אוועק ערגיץ אנדערש, וואו מען קען איהם ניט און מען וויים איהם ניט".

"און דאָס וואָס דו, יצר הרע, ברייגנסט מיר א ראיה פון דעם פסוק "ועשיתי לך שם גדול", איז קיין ראיה ניט. דאָס מיינט, אז דער בעשעפער פערשאפט דעם צדיק כבוד פאַר זיינע גוטע טהאטען, אזוי גוט ווי ער גיט איהם אנדערע זאכען, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין מלכים א': "וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד" — און אויך וואָס דו (שלמה) האָסט ביי מיר ניט געבעטען האָב איך דיר געגעבען, אויך רייכטהום און כבוד, אָדער אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: "אורך ימים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד" — אין דער תורה'ס רעכטע האנד איז לאנג לעבען און איהר לינקע האנד — רייכטום און כבוד. דאָס הייסט: אז מען לערענט די תורה און מען פאָלגט אוים איהרע געבאָטען האָט מען אלעס, אי אריכת ימים, אי רייכטום, אי כבוד. דאָס קומט במילא פון גאָט'ס האנד, אָבער זוכען דאָס טאָר דער מענש ניט. אמת'ע חסידים, פרומע לייט דארפען אלעס טהאָן בלויז פון גאָט'ס וועגען, וועלכער טהוט זיי גוטעס און אמאָל אויך אונגלויביגע, כופרים, וואָס לייקענען אין גאָט און זיין תורה. דאָס איז געווענדט לויט די געטליכע חכמה און זיין הייליגען רצון".

"און וואָס איז אין גאנצען די וועלט? וואָס פאַר א פּראָפּיטען קען איך דערפון ציהען, אויב מיין נאָמען וועט פערשפּרייט ווערען אויף דער וועלט? ווי גרוים איז איננאנצען די מאָס פון מיינע טעג? ווי לאנג איז איננאנצען

מיין לעבען? און אויב אפילו איך וועל שוין קריגען א שם וועט דאך דאס לאנג ניט געדויערען, ווארום נאך מיין טויט וועט־מיין נאמען ניט בעוואוסט זיין אפילו אויף א קליינעם טהייל פון דער וועלט און מען וועט זיך אן מיר פערגעסען אזוי ווי גאר ניט געוועזן, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין תהלים: "תצא רוחו ישוב לאדמתו" — אז דער רוח, דער לעבענס־גייסט געהט ארויס פון מענשען, קעהרט ער זיך אום צו זיין ערד, און שלמה המלך זאגט אין קהלת: "אין זכרון לראשונים" — מען דערמאהנט ניט די ערשטע, די וואס האבען אמאל געלעבט. דעריבער איז זיך בעמיהען און זוכען אויף דער וועלט כבוד א פעהלערהאפטע זאך, וואס מען זעהט אז דאס איז פעהלערהאפט, און א מאוס'ער טעות וואס מען דארף אויסמיידען. מען דערצעהלט אויף א געוויסען חסיד וואס האט געפרעגט זיינעם א חבר: "איז ביי דיר אלץ איינס אויב מען לויבט דיך אדער מען שענדט דיך?" — האט יענער געענטפערט: "ניין". האט דער חסיד צו איהם געזאגט: "אויב אזוי, ביזטו נאך ניט געקומען צו דער מדרגה פון אן אמת'ן חסיד, פון א פרומען מאן. סטארע זיך, אפשר וועסטו קענען קומען צו דער ריכטיגער מדרגה, ווארום זי איז די העכסטע און בעסטע אין די מדרגות פון חסידות, פון אמת'ע פרומקייט און גאטעספארכטיגקייט".

דיעזע תשובה דיינע וועט אפשלאגען דעם יצר הרע'ס טענות אין דעם ענין פון כבוד זוכעריי.

פרק ה'

און אז דער יצר הרע וועט זיך מיאש זיין, אז ער וועט אויפגעבען דיא האפענונג איבערצוריידען דיר אויפ'ן אופן ווי עס איז פריהער געזאגט געווארען, וועט ער זיך נעהמען צו פערדארבען דיינע מעשים אויף אן אנדער אופן. ער וועט אין דיר אריינגעבען א זינען, אז דו זאלסט זיין אריינגעטהאן אין עולם הזה זאכען, זיך אינטערעסירען אין דער וועלט און איהרע מענשען, אפגעבען פיעל צייט אויף זאכען וואס דו האסט צו זיי לוסט און פערגעסען דיין סוף, דיין טויט און יענע וועלט. און אז ער וועט זעהן אז דו האסט מעהר נייגונג צו עולם הבא און דו גיבסט זיך מעהר אפ מיט דעם; אז ער וועט דיך זעהן מתפלל זיין א תפלה של חובה, א תפלה וואס דו ביזט מחויב על פי דין, ווי, למשל, קריאת שמע, אדער א תפלת רשות, וואס עס איז אויף דעם ניטא קיין פערזאג, קיין פפליכט, אדער לערנענדיג תורה אדער וועלכע עס איז אנדער זאך וואס האט צו טהאן מיט אמונה און מוסר — אז דער יצר הרע וועט דאס זעהן, וועט ער צומישען דיינע רעיונות און דיר אריינגעבען אין זינען וועלטליכע זאכען וויא מסחר, קויפען, פערקויפען, פראפיט און שאדען. ער וועט דיר נאכהער זאגען:

"דו דארפסט צופריעדען זיין וואס דו־האסט א שטיקעל לײדיגע צייט, ווען דו ביזט פריי פון דיינע אלטעגליכע עסקים. טא פערשווענד די צייט אויף אפרעכענען זיך מיט דיין שותף, מאכען א חשבון וואס דייך איינענם איז און וויפיעל דו ביזט וועמען שולדיג; וויפיעל חובות דו האסט איינגעמאהנט און וויפיעל דו האסט נאך איינצומאהנען; וואס דו דארפסט טהאן פון פרנסה וועגען און וואס דו דארפסט ניט טהאן; פון וואס פאר א מסחר דו ביזט צופריעדען געווען און אויף וועלכען דו האסט חרטה. און אויב דו האסט צו

אימיצען תביעות, בעטראכט יענעמס טענות און דיינע טענות און ווי אזוי דו זאלסט זיך קליגען און געווינען אין געריכט אדער ביי בית דין. ווען דו ביזט פערנומען אין דיינע עסקים, האסטו קיין צייט צו טראכטען וועגען דעם. איצט אבער, בעת'ן דאוונען אדער לערנען, איז די בעסטע צייט דו זאלסט אלעם אויספלאנעווען".

און אזוי אויך אויב דו האסט געלד אדער שאף, אדער לאנד צו בעארבייטען און זעען, אדער דו האסט עפעס צו טהאן פאר דיין הארר, פאר דיין ווירטה, ביי וועמען דו דיענסט, אדער עפעס אין קהל'שע זאכען, אדער דו ביזט א בעל חוב און דו קענסט די חובות ניט בעצאהלען, אדער דו האסט אזעלכע וואס דו דארפסט אויף זיי האלטען השגחה און אין זינען האבען וואס זיי דארפען טהאן אדער ניט טהאן — אויב דיר דארף ליגען אויפ'ן קאפ אזעלכע זאכען, וועט דיר דער יצר הרע זאגען, אז בעת דו דאווענסט, דו טהוסט אזוי תפלה אדער דו לערענסט איז די בעסטע צייט צו דענקען וועגען דעם. זיין כונה דערביי איז צו פערדרעהען דיין מח מיט אנדערע זאכען און קאליע מאכען און פערדארבען דיינע מעשים פון גאטס וועגען. דאס קען ער דיר אזוי איינריידען, ווען דו טהוסט עפעס פון גאטס וועגען נור מיט דיין גוף, מיט דיין מויל, אבער דיין הארץ איז ניט דערביי. ווען אבער דו וועסט דאוונען אדער לערנען מיט'ן הארץ, ווען דיין נשמה וועט זיין אריינגעטהאן אין דער זאך, וועט דער יצר הרע צו דיר קיין שליטה ניט האבען.

און אז עס וועט דעם יצר הרע ניט געלינגען אריינצוגעבען אין דיר די דערמאהנטע מחשבות, וועט ער דיר בעת'ן דאווענען אדער לערנען אריינברייגגען אין רעיון רעטעניסען אדער געוויסע ענינים, וועגען וועלכער מען דארף לאנג טראכטען. און אויב דער מענש איז אזעלכער וואס שפיעלט אין קארטען אדער אנדערע שפיעלערייען, שטעלט איהם דער יצר הרע פאר אין פאנטאזיע ווי דיא שפיעל איז פאר זיינע אויגען און ער פערטראכט זיך וועגען דעם און זוכט מיטעל ווי אזוי צו בעזיעגען די מיטשפיעלער און געווינען.

און אויב דאס גיט זיך דעם יצר הרע אויך ניט איין, געפינט ער אנדערע תחבולות ווי אזוי צו צוטומלען א מענשען'ס רעיונות בעת ער טהוט עפעס פון גאטס וועגען. אויב איינער איז א געלערענטער, א קענער אין געוויסע חכמות אדער וויסענשאפטען, בריינגט ער איהם ארויף אויפ'ן זינען שווערע פראבלעמען און ער מאכט איהם אז בעת'ן דאווענען אדער לערנען זאל ער זוכען צו פערענט־פערען זיי און זיך דערוויסען דאס וואס ער ווייס ניט. און אויף די אלע זאכען געפינט דער יצר הרע א בערעכטיגונג — "טובה תורה עם מלאכה", תורה איז גוט מיט בעשעפטיגונג, זאגען אונזערע חכמים, און מען מעג דעריבער ביים דאווענען אדער ביים לערנען טראכטען וועגען זייטיגע בעשעפטיגונגען. מיט אזעלכע טענות ווענדט דער יצר הרע אפ דעם מענשען'ס מחשבות פון גאטס דיענסט און ער פעראורזאכט איהם א סך מעהר שאדען ווי די פראפיטען וואס ער קען האבען פון טראכטען און פלאנעווען וועגען די אויבערדערמאהנטע ענינים אדער פון דערגעהן עפעס א זאך אין קענטניס אדער וויסענשאפט.

און ווען דער יצר הרע גיט דעם מענשען אריין אין זינען זייטיגע זאכען אין מיטען דאווענען אדער לערנען, איז נאך ניט אזוי שלעכט. האט ער דאך לכל הפחות אביסעל געדאווענט אדער געלערענט מיט דער ריכטיגער כונה. עס קען אבער פאסירען אז ער זאל איהם ביים אנפאנג תפלה אדער לימוד שוין

צומישען די רעיונות און ער זאָל פאר דער גאנצער צייט פון גאַטעם דיענסט גאָר אין זינען האָבען אנדערע זאכען און אזוי קען אויסקומען אז דער מענש זאָל מיט'ן מויל בעטען א כפרה אויף זיינע זינד און אין הארצען זאָל ער גאָר טראכטען צו זיין איהם דערווידער, צו זינדיגען געגען איהם, און אויף אזעלכען זאָגט דער נביא ישעיה פון גאָטס וועגען: "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני" — מיט'ן מויל און מיט די ליפען האָט ער מיך געעהרט און זיין הארץ איז ווייט פון מיר.

און אז דער מענש וועט אויפוואכען און ווען דער יצר הרע קומט איהם צומישען די רעיונות, וועט ער זיך בעדענקען און וועט זאָגען: "ווי אזוי קען איך זיך בעגעהן מיט'ן בעשעפער אויף אַזאַ אופן וואָס עס איז ניט רעכט צו בעגעהן זיך מיט מענשען, ווען איך דארף צו זיי אַנקומען אָדער זיי דארפען אַנקומען צו מיר? ווארום ווען איך געה צו איינעם בעטען א טובה און מיין הארץ איז ניט מיט איהם, איז אויב ער וואלט עס געוואוסט, וואָלט ער מיך געהאסט און וואָלט מיר די טובה ניט געטהאן. ווען ער זאָל נאָך וויסען אז איך האב אין זינען צו טהאָן איהם עפּעס צולהכעיס, אויפצורעגען איהם, וואָלט ער געוויס ניט ערפילט מיין פערלאנג. דאָסזעלבע וואָלט אויך געשעהן, ווען איינער פערלאַנגט עפּעס פון מיר און איך וואָלט געוואוסט, אז ער רעדט נור גוטע רייד מיט'ן מויל און אין הארצען טראכט ער גאָר צו דערצערענען מיך. היינט ווי אזוי זאָל איך זיך ניט שעהמען פאר מיין בעשעפער אז איך זאָל זיך מיט איהם בעגעהן אויף אַזאַ אופן וואָס איך וויל ניט אַז אימיצער זאָל זיך מיט מיר בעגעהען און קיין מענש וויל ניט אז איך זאָל זיך מיט איהם אזוי בעגעהן? אז דו וועסט זיך אזוי איבערלייגען און בעטראכטען די זאך, וועט דער יצר הרע געשלאָגען ווערען.

און אז דער יצר הרע וועט איינזעהן, אז ער האָט מיט דעם גאָר ניט אויסגעפיהרט, וועט ער זוכען אן אנדער וועג ווי אזוי צו פערפיהרען דיך. ער וועט דיר אַנריידען אז דו זאלסט אין גאנצען אויפגעבען די מדה פון חניפה און ניט בענוטצען דאס אפילו אין קלענסטען מאסשטאב. ער וועט דיר זאגען: "דו קענסט ניט דיענען גאָט מיט'ן גאנצען הארצען סיידען דו זאָלסט דערווייטערען פון דיר חניפה; דו זאָלסט, הייסט עס, בעוואָרענט זיין, אז קיינער וועט דיך ניט חנפה'ענען און ניט זאָגען א גוט וואָרט אויף דיר. און דאָס קענסטו אנדערש ניט אויספיהרען סיידען דו זאָלסט דיינע אלע גוטע מעשים פערבאָרגען און זיך צייגען פאר דער וועלט אין קאָנטראסט, אין היפוך ווי דו ביזט. דו זאָלסט הייסט עס, דיענען גאָט ווי געהעריג איז און פאר לייטען זאָלסטו זיך ארויסווייזען אין אזא געשטאַלט אז דו ווילסט איהם גאָר ניט דיענען. ווען דו טהוסט תפלה צו גאט, מאך דאס קורץ און מענשען זאלען ניט בעמערקען דיינע גוטע כונות לשם שמים. ווען דו ווילסט עפּעס לערנען, טהו דאָס ביחידות, אין איינזאמקייט און קיינער אויסער גאָט זאָל גאָר וויסען אז דו לערנסט. צייג זיך ניט ארויס אָפען מיט קיין גוטע מדה. מאך זיך כלומרשט פויל אין גאָטעס דיענסט. זאָלען לייט מיינען אז ווען דו טהוסט עפּעס א מצוה קומט עס דיר אָן שווער, כדי דו זאָלסט ניט קריגען קיין שם פאר א פרומען, פאר א צדיק און דו זאָלסט דורכדעם פערליערען דיין שכר. און דו זאָלסט ניט פרובירען צו בעוועגען אימיצען צו טהאָן גוטעס און ניט זאגען קיין מוסר דעם וואס טהוט שלעכטעס, און דו זאָלסט זיך ניט מאכען פּאָפּולער מיט דער חכמת התורה,

וואס דו לערנסט, און דו זאלסט עס קיינעם ניט לערנען. מען זאל אויף דיר ניט זעהן קיין סימן פון יראת שמים און מען זאל אויף דיר ניט בעמערקען אז דו ביזט אן עובד ה', כדי מענשען זאלען דיך ניט אכטען און עהרען דערפאר. "ווילסטו פאלשטענדיג דיענען גאט, וועט דיר דער יצר הרע ווייטער זאגען, "זאלסטו זיך קאמפאנירען מיט אלע סארטען מענשען, זיך פיהרען ווי זיי פירען זיך און געהן אין זייערע וועגען סאי אין ערנסטע זאכען, סאי אין שפאס און ליצנות. און זאלסט זיך ניט שטארק היטען פון ליגען זאגען, פון שווערען, פון עסען און טרינקען מיט זיי צוזאמען און הוליען און פלוידערען גלייך מיט זיי, און נאכהער בערייזען זיי און בעשמוצען זיי פאר אנדערע. דו זאלסט טהאן אלעם וואס דו קענסט צו דערווייטערען פון דיר דעם שם פון פרומקייט. דו זאלסט זיך, הייסט עס, אזוי מאסקירען, אז די וועלט זאל גאר ניט וויסען אז דו ביזט א פרומער און גאטספארכטיגער". איז דאך אין פלוג גוט. ער הייסט דאך דיר דיענען גאט, נור וואס דען? דו זאלסט דיין עבודת הבורא בעהאלטען, אבער אז דו וועסט דעם יצר הרע פאלגען אין דיעזען פונקט, וועט ער פון דיר אוועקרויבען די אמונה, ער וועט דיך מאכען פאר אויס גלוי־ביגען און דו וועסט עס גאר ניט פיהלען.

דעריבער זאלסטו דעם יצר הרע ענטפערען: "דאס וואס דו שטרייטסט מיט מיר, דאס וואס דו קליגסט זיך איבערצוריידען מיר, איז ניט פון מיין טובה וועגען. אדרבא, דערמיט ווילסטו אונטערגראבען מיין כח און ברייגנען אויף מיר א שנעלע מפלה, טא ווארום זאל איך אנטלויפען פון א קליין פייער אין א גרעסערען? וואס פאר א שכל איז דאס? אויספיינען זיך פאר מענשען מיט דיענען גאט, זאגסטו, טויג ניט, און אויספיינען זיך דורך פערנאכלעסיגען גאטס דיענסט, איז רעכט! די ריכטיגקייט איז, אז אזעלכע מצות וואס מען קען זיי פאלשטענדיג מקיים זיין בסתר און מענשען זאלען דערפון ניט וויסען, דארף מען טאקי טהאן פערבאגענעריהייד, אבער, למשל, דאוונען בצבור, אויפמערקזאם מאכען אנדערע אז זיי זאלען טהאן גוטעס און זיין געהיט פון טהאן שלעכטעס, לערנען תורה מיט אנדערע, צדקה געבען און דאס גלייכען, אזעלכע זאכען דארף מען זיך ניט אפזאגען פון צו טהאן צוליעב דעם טאמער וועט מען דערפאר קונה שם זיין און קריגען כבוד. איך בין דאס מחויב צו טהאן לשם שמים, פון גאטס וועגען, און טאמער וועלען מיך לייט לויבען אדער אפגעבען דערפאר כבוד, וועט עס מיר ניט שאדען און איך וועל צוליעב דעם ניט פערליערען מיין שכר, ווייל בעת מעשה איז דאך מיין כונה ניט געווען לשם רוהם, לשם כבוד, נור מיט'ן ריינעם געווייסען בלויז פון גאט'ס וועגען.

"און עס איז שוין געזאגט געווארען, אז ווען איינער טהוט עפעס א מצוה אפען, ניט בעהאלטען פון לייט, און ער, דער וואס טהוט די מצוה, וויל וויסען, אוי'ב ער טהוט די זאך ריכטיג, קען ער זיך דאס איבערצייגען פון זיך אליין אויף צוויי־ערליי אופנים. ערשטענס, דארף ביי איהם אליין קלאהר זיין, וואס ערוואַרטעט ער צו געניסען פאר דער מצוה און פון וועמען ער ערוואַרטעט עט־וואס צו געניסען. אויב ער האפט צו געניסען עפעס פון גאט, הייסט עס, אז ער טהוט די מצוה בשלמות, פונקט ווי מען דארף, און אויב עס פלאנטערט זיך איהם אין זיין מח, אז ער וועט עפעס האבען פון מענשען, איז די מצוה נים פאלשטענדיג. צווייטענס, דארף ער וויסען און זיין איבערצייגט, ווי וואלט ער געהאנדעלט ווען דיזעלבע מצוה, וואס ער טהוט אפען, וואלט זיך איהם

געמאכט צו טהאָן בסתר, אין געהיים קיינער זאָל דערפון ניט וויסען, וואָלט ער זי אין אזא פאַל אויך געטאָן אָדער ניט? אויב יאָ, אויב ער איז ביי זיך זיכער, אז ער וואָלט די מצוה אויך געטהאָן ביחידות, איז די מצוה א גאנצע, אָן שום פעהלער; פיהלט ער אָבער ביי זיך, אז עס איז מיט דעם ניט זיכער און אין געהיים וואָלט ער דאָס אפשר ניט געטהאָן, איז דאָס ניט קיין ריכטיגע מצוה ווי געהעריג איז און ער דארף עס בעסער ניט טהאָן און ווארטען ביז זיין הארץ וועט געלייטערט ווערען, ביז ער וועט פיהלען אז ער טהוט עס מיט א ריינעם געוויסען בלויז פון גאָט'ס וועגען". אז דו וועסט דעם יצר הרע ענטפערען די דאָזיגע תשובה, וועט ער געשלאָגען ווערען און וועט זיך אונטערגעבען.

און אז דער יצר הרע וועט זעהן אז אין דיעזען פונקט קען ער דיר אויך ניט איבעררייידען, וועט ער זיך צו דיר נעהמען מיט א דעלעקאטנערען אופן, מיט אן אופן וואָס איז גאָר שווער אָנצושטויסען זיך אז דאָס איז געמיינט צו שלעכטען. ער וועט פרובירען אראָפפיהרען דיך פון וועג דורך דעם ענין פון גמול ועונש, פון בעלוינונג און שטראָף אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט. ער וועט דיר זאָגען: "דו ביזט דאָך פון בעשעפער'ס חסידים און זיינע אויסער־וועהלטע. דו ביזט דאָך, הייסט עס, א צדיק גמור, א פאָלשטענדיגער צדיק, און אָלס אַזעלכער דארפסטו האָבען שכר אי אויף דער וועלט, אי אויף יענער וועלט. דעריבער סטאַרע זיך ווי ווייט מעגליך ווייטער דיענען גאָט, אפשר וועסטו טאקי זוכה זיין צו האָבעןביידע וועלטען, און אז דיר וועט דאָ אויף דער וועלט זיין גוט, וועסטו איהם קענען דיענען מיט א גוט הארץ און מיט א פריהליך געמיטה, אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה" — ליכט, דאָס מיינט עולם הבא, איז פערזעעט פאר'ן צדיק און צום עהרליכען, צום פרומען — שמחה דאָ אויף דער וועלט". אזוי וועט דיר דער יצר הרע זאָגען, און אויב דו וועסט זיך צוהערען צו זיינע רייד, אויב דו וועסט איינשטימען מיט איהם, וועט ער דיך אריינוואַרפען אין א מין פערבאָרגענע שותפות. דאָס הייסט, דו וועסט ביי זיך אין הארצען אין זינען האָבען, אז דאָס וואָס דו דיענסט דעם בעשעפער איז ניט פון זיינעטוועגען, נור כדי דו זאָלסט פון דעם געניסען אויף ביידע וועלטען. און ווען ניט דאָס, ווען דו זאָלסט ניט ערוואַרטען אויף בעלוינונג, וואָלסטו גאָר ניט אנערקענט די שטענדיגע טובות וואָס גאָט טהוט מיט דיר און דו וואָלסט ניט געפונען פאר נויטיג אָפּ־צודיענען איהם דערפאר, ווייל דו וואָלסט גאָר ניט איינגעזעהען, אז דאָס דיענען איהם איז פאסענד פאר זיין גרויסקייט, מאכט און חכמה. און אויף דעם האָבען שוין אונזערע חכמים געזאָגט: "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס" — איהר זאָלט ניט זיין ווי קנעכט וואָס דיענען זייער ווירטה, כדי צו קריעגען בעלוינונג, נור זייט ווי דיענער וואָס דיענען זייער ווירטה ניט וואַר־טענדיג אויף בעלוינונג.

פרק ו׳

און אז דו וועסט באשטרייטען דעם יצר הרע אין זיינע אלע פאריגע טענות, וועט ער דיך אריינווארפען אין א ים פון ספקות אין דעם ענין פון הכרח וצדק, אין דער פראגע: אויב אלעם וואס א מענש טהוט איז ער געצוואונגען צו דעם דורך גזירה, דורך דעם ווילען פון גאט, ברוך הוא, אדער דאס ווענדט זיך אן דעם מענשען׳ס רצון און ער קען טהאן ווי ער וויל און וואס ער וויל. און אז ער וועט דיך זעהן פארנאכלעסיגענדיג גאטעס דינסט און זייענדיג מעהר געניינגט צו זינד, וועט ער אנווענדען זיינע טענות צו באווייזען דיר, אז דו ביזט ניט אין דיין רשות און דו קענסט קיין זאך ניט טהאן אהן דעם רצון פון באשעפער. ער וועט דאס דיר אויפווייזען פון פסוקים און פון קבלה, פון תלמוד, כדי צו פארשטארקען זיינע ארגומענטען. ער וועט דיר זאגען: ווען דער באשעפער וואלט געוואלט דו זאלסט איהם דינען, וואלט ער דיר געצוואונגען דערצו און וואלט געמאכט, אז דו זאלסט איהם מוזען דינען געגען דיין אייגענעם ווילען, און אז דו ביזט ניט געניינגט צו דינען איהם, איז א סימן, אז ער וויל ניט דיין דינסט, און קענסטו דען זיין געגען זיינע גזירות און טהאן אנדערש ווי זיין רצון איז? דעריבער דארפסטו ערפילען זיין פארלאנג, ווייל דו האסט אויף דעם גארניט צו זאגען, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין ישעיה: "אנכי ה׳ עושה כל" — איך גאט מאך אלעם.

און אויב דער יצר הרע וועט זעהן, אז דו ביסט זיך עוסק אין עולם הזה, אז דו זוכסט צו געניסען פון די תענוגים פון דער וועלט, וועט ער דיר זאגען: זיי אפגעהיט פון פוילקייט און אפגעלאזענקייט, ארבייט וואס מעהר צו פארדינען מעהר און לאז זיך וואוילגעהן פיעל מעגליך. פארלאז זיך ניט אויף קיינעם, האב ניט קיין בטחון, ווייל גוטעס און שלעכטעס איז אין דיינע הענט און ארבייט און רוה איז אין דיין רשות. דאס וואס דו קענסט דערגרייכען מיט דיינע קרעפטען איז דיינס און עס איז ניטא אזא מאכט וואס זאל דיר שטערען אויפצוטאן וואס עס איז, אויב נאר דו ביזט פלייסיג און פעהיג דערצו. דעריבער שפאר ניט קיין מיה און ארבייט מיט אלע דיינע קרעפטען, וועסטו אלעם האבען און עס וועט דיר קיין זאך ניט פעהלען. באווארען זיך פון בייזע באגעגענישען און דו וועסט געווארענט זיין, אזוי ווי דער חכם זאגט אין משלי: "צנים פחים בדרך עקש, שומר נפשו ירחק מהם" — דערנער און נעצען געפינען זיך אויפ׳ן קרומען וועג און דער וואס היט זיך, איז דערווייטערט פון זיי. אדער: "אולת אדם תסלף דרכו" — דעם מענשען׳ס נארישקייט פארקרימט זיין וועג. דאס הייסט: ווען א מענש איז אונוויסענד און ווייס ניט ווי אזוי אנצוגעהן אין זיינע עסקים, ווערט די גלייכע וועג אויך ביי איהם קרום. אדער אין מלאכי ווערט געזאגט: „מידכם היתה זאת" — דאס וואס אייך געהט ניט גוט איז דאס געקומען פון אייערע אייגענע הענד.

און אז דעם יצר הרע וועט זיך בעסער לוינען אויפצוצייען דיר, אז די בחירה, דער אויסוואהל איז ניט ביים מענשען, נאר אלעם איז געווענדט אן גאט, וועט ער דיר בריינגען ראיות, אז אזוי איז דאס, כדי אראפצופיהרען דיך פון וועג און אפשוואכען אין דיר די יראת שמים און אפווענדען דיך פון עבודת הבורא.

ווען אָבער דו וועסט ערוואַכען און אין זינען נעהמען דאָס וואָס אונזערע חכמים האָבען געזאָגט: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" — אַלעם איז אין די הענד פון גאָט אויסער דאָס מורא האָבען פאַר איהם, וואָס דערויף איז די בחירה אוועקגעגעבען געוואָרען צום מענשען און ער קען טהאָן ווי ער וויל, דינען איהם אָדער זינדיגען — אז דו וועסט זיך באַדענקען וועגען דעם, וועסטו זיך מעהר סטאַרען אין די ענינים פון דער תורה, וואָס דו ווייסט קלאָהר, אז דאָס איז פאַרבונדען מיט שכר און עונש, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין איוב: "כי פועל אָדם ישלם לו וכאורח איש ימצאנו" — די טהאַט פון מענשען בעצאָהלט איהם און לויט דער וועג, וואָס א מענש געהט אזוי פאַסירט מיט איהם, דאָס הייסט: טהוט ער גוטעס ווי דער באַשעפער וויל, קריגט ער דערפאַר שכר, און געהט ער אין שלעכטען וועג, קריגט ער זיין שטראָף. אין ענינים אָבער וואָס האָבען צו טהאָן מיט עולם הזה, וועסטו זיך פיהרען ווי עס איז שוין פריהער געזאָגט געוואָרען אין דיזען ספר, ווייל גוטעס און שלעכטעס, גליק און אונגליק איז ניט ביים מענשען אין די הענד און וועגען דעם דאַרף ער האָבען בטחון אין גאָט.

און אז דער יצר הרע וועט זיך מיאש זיין, אז ער וועט איינזעהן, אז ער קען דיך אין דיזען פונקט אויך ניט בייקומען, וועט ער זיך נעהמען די מיה איבער־צוריידען דיך, אז דו זאָלסט האָבען מעהר גאוה און וועניגער ענוות, דו זאָלסט מעהר זיין שטאָלץ ביי זיך און וועניגער נידערגעפאַלען. ער וועט דיר זאָגען:

דו האָסט דאָך שוין דערגרייכט די גרויסע מעלות פון חסידים און צדיקים מיט דיין הערצליכען גלויבען אין גאָט, מיט דיינע מעשים, וואָס זיינען אויס־שליסליך פון גאָט'ס וועגען. דו ביזט אין דיזע הינזיכטען אַן איינציגער אין דיין דור, אַן איינציגער אין דער צייט וואָס דו לעבסט און נאָך אזא צדיק ווי דו איז ניטאָ. דעריבער דאַרפסטו זיך ארויסצייגען אַלס אזעלכער און זאָלען לייט וויסען, אז דו שטעהסט אויף העכערע מדרגה ווי זיי דורך דעם, וואָס דו זאָלסט זיי האַסען, פאַראַכטען און ערנידעריגען. דו זאָלסט אויפווייזען ווי שלעכט און פאַרדאָרבען זיי זיינען, פאַרעפענטליכען זייערע מעשים, זידלען זיי און שענדען זיי און שטראָפען זיי אזוי לאַנג ביז זיי וועלען זיך שעהמען, וועלען חרטה האָבען אויף זייערע פאַריגע מעשים און וועלען זיך אומקעהרען צו גאָט. דאָס — וועט דיר דער יצר הרע זאָגען — איז א מנהג פון די נביאים, אזוי ווי גאָט האָט געזאָגט צו יחזקאל הנביא: „אתה בן אָדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם" — דו מענשען־קינד, זאָג די אידען ווי אזוי דער בית המקדש וועט אויסזעהן און זיי וועלען זיך שעהמען פאַר זייערע זינד. זעהסטו דאָך, אז גאָט האָט געהייסען דעם נביא בריינגען זינדיגע מענ־שען צו ביושים. איז אויב דער יצר הרע וועט צו דיר קומען מיט אזעלכע טענות, זאָלסטו איהם ענטפערען:

ווי אזוי קען איך פאַרהאַסען און שענדען אזעלכען וואָס איך ווייס ניט וואָס ביי איהם אין הערצען טהוט זיך? ווי אזוי קען איך איינעם זידלען בעת איך ווייס ניט זיינע הערצליכע פאַרהעלטניסע מיט גאָט? עס קען דאָך זיין, אז לויט ווי מען זעהט איינעם איז ער העסליך, אָבער זיינע פאַרבאָרגניסע, זיי־נע מחשבות זיינען גאָר אַנדערש. און אויב די נביאים האָבען יא געשטראָפט און מביש געווען די לייט פון זייערע צייטען, האָבען זיי דאָך דאָס געטהאָן מיט'ן רשות פון באַשעפער, וועלכער האָט געוואוסט, אז זייערע הערצער

זיינען שלעכטע; אבער איך בעזיץ ניט אזא חכמה צו וויסען וואס ביי אימי־צען איז הארצען טהוט זיך, און אפשר איז די כונה פון א טהאט וואס שיינט צו זיין שלעכט, גאר א גוטע? און אפשר זיינען יענעמ׳ס כונות, יענעמ׳ס מחשבות בעסערע ווי מיינע? אפשר זיינען זיי מעהר אנגעלעגט ביים באַ־שעפער ווי מיינע? און אויב איינער איז אין די עפענטליכקייט שלעכט, קען זיין, אז דאס איז צוליב דעם, ווייל ער איז פארנארישט, אומוויסענד און ער וויים נים די פליכטען, וואס ער האט צום באשעפער, און אזעלכער קען האַ־בען א בעסערע טענה ווי איך צו פארטיידיגען זיך און רעכטפערטיגען זיינע מעשים, ווייל ער וויים ניט און איך וויים און פארשטעה מעהר פון איהם. ווארום גאט מאהנט ניט פון מענשען נאר לויט דעם וויסען און פארשטאנד פון מענשען. דער וואס וויים און פארשטעהט מעהר ווערט פון איהם געפאַ־דערט, ער זאל מעהר דינען גאט ווי דער וואס וויים וועניגער און פארשטעהט וועניגער. דעריבער קען דאך זיין, אז איך בין העסליכער און נידעריגער פון יענעם, ווייל לויט מיין וויסען און פארשטעהן גאט ערפיל איך ניט גענוג מיינע פליכטען צו איהם, בעת יענער טהוט גענוג לויט זיין וויסען. און אז יענער זינדיגט טהוט ער דאך דאס בשוגג, אומגערן, ווייל ער וויים ניט בעסער, אבער ווען איך פיהר זיך ניט אויף ווי געהעריג איז, טהו איך דאך דאס במזיד, אבזיכטליך.

און אפשר — זאלסטו ווייטער ערקלערען דעם יצר הרע — איז יענער גאר ניט אזוי שלעכט. עס קען זיין, אז דאס שלעכטעס טהוט ער אפען און דאס גוטעס טהוט ער פארבארגען, און איך בין פארקעהרט, אין די עפענטליכקייט בין איך א צדיק און פערבארגענערהייד אפשר ניט. דעריבער איז יענער מעהר בארעכטיגט צו גאט׳ס רחמנות און פארגעבונג ווי איך. זיין איין זכות פון א מצוה, וואס ער טהוט וועגט אפשר איבער א סך פון מיינע זכיות, ווייל ער טהוט עס באהאלטען, אין געהיים, וואס קיינער אויסער גאט וויים דערפון ניט, לויבט איהם קיינער ניט און מען טיילט איהם דערפאר ניט צו קיין כבוד, בעת איך, וואס מיינע גוטע מעשים ווייסען אלע, לויבט מען מיך דערפאר און מען רעס־פעקטירט מיך.

אזוי איז אויך מיט עבירות. איין עבירה וואס איך טהו וועגט אפשר איבער יענעמ׳ס א סך עבירות, מחמת איך טהו די עבירה באהאלטען און יענער אין די עפענטליכקייט. און צוליב דעם, ווייל יענער איז באקאנט פאר א בעל עבירה, ווערט ער פון מענשען געטאדעלט און מען איז איהם מבזה, און די בזיונות וואס ער האט ווערט גערעכענט אלס א טהייל פון דער שטראף, וואס ער דארף קריגען פאר׳ן חטא און זיין עונש וועט שוין זיין א קלענערער. איך אבער, פאר מיינע אן עבירה קריעג גאר ניט אפגערעכענט אויף דער וועלט, מחמת קיינער וויים דאך ניט, אז איך האב די עבירה געטאן און מען טאדעלט מיך ניט און מען איז מיך ניט מבזה, וועל איך די פולע שטראף מוזען ליי־דען אויף יענער וועלט.

און נאך א זאך: אז איך וועל זיך אפלייגען צו זוכען פעהלערען ביי אנ־ערע מענשען און זיך צוקוקען און באאבאכטען זייערע שלעכטע מדות, כדי איך זאל זיי קענען מוסר זאגען און שענדען און פאראכטען זיי, וועל איך קיין צייט ניט האבען אכטונג צו געבען אויף זיך אליין און זוכען מיינע אייגענע

פעהלערן, וואָס דאָס איז בילכער און וויכטיגער, ווי האָבען אין זינען פרעמ־דע חטאים. דאָס איז אַזוי ווי אַ קראנקער, וואָס איהם ליגען מעהר אין זינען זיינע וועהטאָגען ווי פרעמדע און ער זוכט גיכער זיין אייגענע קוראַציע, זיין אייגענע היילונג איידער די היילונג פון אַנדערע חולאים.

אז דו וועסט דעם יצר הרע אָנגעבען די דערמאָהנטע ארגומענטען, וועלען זיינע טענות צוקלאַפּט ווערען.

און אז דעם יצר הרע'ס פיילען וועלען דיך אלץ ניט טרעפען; אז ער וועט איינזעהן אז ער קען דיך פאַרט ניט בעזיעגען, וועט ער אויף דיר לויערען סאי אין דער צייט ווען דיר געהט גוט, סאי אין דער צייט ווען דיר געהט שלעכט און אין ביידע פעלע וועט ער זוכען אראָפּצופיהרען דיך פון גלייכען וועג. אויב דיר וועט געהן גוט ווי דו ווינשט, וועט ער דיר זאָגען: דאָס איז די פרוכט פון דיין סטארען זיך, פון דיין פלייסיגקייט, פעהיגקייט און חכמה. דעריבער פּלייס זיך וואָס מעהר אין וועלטליכע זאכען און שפּאָר ניט קיין מיה צו פער־בעסערען דיין לאַגע אויף דער וועלט, וועט דיר שטענדיג געהן גוט און דו וועסט שוויגען נאָך העכער, און פרעה זיך און זיי צופריעדען מיט די גוטעס וואָס דו געניסט אויף דער וועלט, ווייל דאָס וועט ניט לאַנג געדויערען און אין גיכען וועט מען דיך רופען אהין, אין פינסטערען קבר, וואו עס עקזיסטירט ניט קיין חכמה, קיין בריה'שאַפט, קיין בעוועגונג און קיין הנאה און קיין צער. אַ ראיה אויף דעם וועט ער דיר ברייגגען פון פסוק אין קהלת: "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה" — אלעס וואָס דו מענש קענסט טהאָן מיט דיין כח, טהו, וואָרים עס איז ניטאַ קיין טהעטיגקייט, קיין חשבון, קיין וויסען און קיין חכמה אין קבר, וואוהין דו געהסט אוועק נאָך דיין טויט. אזוי וועט דיר דער יצר הרע איינריידען בעת דיר וועט געהן גוט אויף דער וועלט.

וועט דיר ווידער געהן שלעכט, וועט ער דיר ארויסגעבען אויפ'ן זינען ווי רשעים לעבען גוט און ווי די הצלחה שפּיעלט די כופרים, די וואָס לייקענען אין גאָט. ער וועט דיר אָנצייגען אויפ'ן פסוק אין איוב: ישליו אוהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי אל" — די געצעלטען פון רויבער זיינען בשלוה און רוהיג־קייט איז בעשטימט צו די וואָס דערצערנען גאָט. און ער וועט דיר זאָגען: די שאַדענס און די צרות וואָס דיר קומט אויס צו ליידען איז דאָס צוליעב דעם ווייל דו ביזט איבערגעגעבען צו גאָטעס דיענסט און צו אָפּהיטען זיינע מצוות בין אדם לחברו, פון מענש צו מענש, און דו קענסט אלעס ניט נאָכקומען, ווייל דאָס איז אַ צו גרויסע לאַסט און זעהר שווער נאָכצוקומען, דעריבער ווערסטו געשטראָפט. ווען דו וואָלסט אין גאַנצען ארונטערגעוואָרפען פון דיר דעם יאָך פון תורה און מצוות, וואָלט דיר גוט געווען, אזוי ווי דו זעהסט אז רשעים געהט גוט. און די תורה זאָגט דאָך אויך: "בקרבי אקדש" — דורך מיינע נאָ־הענטע, דורך די צדיקים ווער איך געהייליגט. דורכדעם, הייסט עס, וואָס איך שטראָף זיי, ווערט מיין נאָמען געהייליגט. אָדער אין עמוס ווערט געזאָגט: "רק אתכם ידעתי, על כן אפקוד עליכם" — נור אייך אידען האָב איך ליעב, דעריבער וועל איך אייך שטראָפען פאר אייערע זינד, און נאָך עהנליכע פסוקים זיינען דאָ אין די הייליגע שריפטען, וואָס צייגען אז מיט צדיקים איז גאָט זעהר מדקדק.

און אַז דער יצר הרע וועט דיך זעהן טהאָן עפּעס אַ מצוה, וועט ער דיר די זאַך שווערער מאַכען ווי זי איז און וועט דיר אָנסטראַשען, אַז דו זאָלסט עס ניט טהאָן. ווען, למשל, דו וועסט וועלען פאַסטען, וועט דער יצר הרע דיר זאָגען, אַז דאָס וועט דיך אָפּשוואַכען און קראַנק מאַכען און דו וועסט דורכדעם ניט קענען טהאָן עפּעס פאַר דער וועלט און פאַר יענער וועלט, ווייל דורכ'ן תענית וועסטו אויך קיין כח ניט האָבען צו דינען גאָט.

און טאָמער וועסטו ביינאַכט וועלען תפלה טהאָן צו גאָט, וועט דיך דער יצר הרע אָפּווענדען דערפון. ער וועט דיר אַרויפברייינגען אויפ'ן זינען, אַז דער שלאָף איז פאַר דיר בעסער ווי נאַהרונג, ווייל דאָס פערהיט דיין געזונד און קרעפטיגט דיין קערפּער מעהר ווי עסען און טרינקען. און אויב דו וועסט וועלען געבען צדקה, וועט ער פאַרשטעלען אין דיין פאַנטאַזיע ווי שלעכט עס איז ווען מען האָט ניט קיין געלד און ווי אומגליקליך עס איז דער אָרימאַן וואָס ליידעט דחקות. דערמיט וועט דער יצר הרע דיך אָפּסטראַשען פון געבען צדקה כלומר'שט צו פערהיטען דיך אַז דו זאָלסט דורכדעם אַליין ניט פעראָרימט ווערען. אַזוי וועט ער געפינען וועגען ווי אַזוי צו וואַרפען אויף דיר אַ מורא ביי יעדע געלעגענהייט ווען דו וועסט וועלען מקיים זיין וועלכע ניט איז מצוה, כדי אָפּצואַווענדען דיך פון דעם.

און אַז דו וועסט אין זינען האָבען צו טהאָן אַן עבירה, וועט דיר דער יצר הרע מאַכען די זאַך בעליעבט. ער וועט דיר פאַרשטעלען די גרויסע הנאה וואָס דו וועסט פון דעם געניסען און מאַכען דיר פערגעסען די שטראָף וואָס דו וועסט דערפאַר האָבען. ער וועט דיר צוגעבען חשק צו טהאָן די עבירה מיט כל־ערליי טענות און ער וועט פון דיר ניט אָפּטרעטען ביז דו וועסט עס טהאָן. און אַז דו וועסט דערפיהלען אַזעלכע אָדער עהנליכע טענות פון יצר הרע, זאָלסטו איהם ענטפערען:

יעדער צער, וואָס איך האָב געהאַט אין מיין לעבען, איז פאַראיבער און עס איז פון דעם אפילו קיין סמן ניט פערבליבען. שלעכטעס וואָס אַ מענש האָט אויסצושטעהן אין זיין לעבען, מיידט שנעל, אָבער דער שכר וואָס מען האָט פאַר אַ מצוה איז אַן אייביגקייט און עס ענדיגט זיך קיינמאָל ניט. ווען מען פאַסט בייטאָג, איז ווען מען עסט נאַכהער ביינאַכט, ווערט דער תענית פערגעסען. מען קריגט צוריק די פריהעריגע כחות אַזוי ווי מען זאָל גאָר ניט האָבען געפאַסט און דער שכר פאַר'ן תענית פערבלייבט פּראָפיט. אַזוי אויך ווען מען איז אַ טהייל פון דער נאַכט וואַכענדיג און מען איז זיך עוסק אין עבודת שמים, אין גאָט'ס דיענסט, איז נאַכהער אַז מען שלאָפט זיך דורך, ווערט מען צוריק אָפּגעפרישט אַזוי ווי מען זאָל גאָר פריהער ניט זיין וואַכעדיג און דער שכר פאַר'ן ניט דערשלאָפען און לערנען אָדער תפלה טהאָן פערבלייבט.

וועגען דעם ענין פון צדקה, ווי אַזוי מען קען אָפּשלאָגען דעם יצר הרע'ס טענות, ווען ער רעדט אָן דעם מענשען ניט צו געבען צדקה, האָב איך שוין געווי ערקלעהרט אין שער הבטחון.

און וועגען דעם ענין פון עבירות, וואָס דער יצר הרע גיט צו חשק דעם מענשען ער זאָל זיי טהאָן, זאָלסטו זיך בעדענקען און איבערלייגען, אַז די הנאות און פערגעניגענס וואָס מען האָט אויף דער וועלט, סאַי אַזעלכע וואָס מען מעג, סאַי אַזעלכע וואָס מען טאָר ניט, געהען פאַראיבער שנעל; אָבער די שאַנדע און שטראָף פאַר זינד אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט, דאָס פערבלייבט.

אז דו וועסט זיך דאָס אין זינען נעהמען, וועט דער יצר הרע געשלאָגען ווערען און; דו וועסט פלייסיג זיין צו טהאָן גוטעס און זיך דערווייטערען פון העסליכע מעשים.

פרק ז׳

און אז דער יצר הרע וועט פערלירען זיין האָפנונג אָפצואווענדען דיך פון גאָטעס ריענסט דורך די פאָריגע אופנים; אז עס וועט איהם ניט געלינגען צו בעוועגען דיך דו זאָלסט אויספאָלגען זיינע פאלשע עצות און דו וועסט זיך פיהרען לויט דיין בעשלוס צו דיענען גאָט, וועט ער אָנווענדען מיטעל ארויפצו־ווארפען אויף דיר אן אונמוטה און אריינברענגען אין דיין הארצען דאגות און מאכען דיך שטענדיג טרויערען, כדי דו זאָלסט חרטה האָבען אויף די גוטעס וואָס דו האָסט פריהער געטהאָן און דער בעשעפער זאָל פון דיר אוועקנעהמען דעם שכר פאר דיינע מעשים טובים. ווען׳סטו ווידער האָבען אָפגעטהאָן אן עבירה, וועט דער יצר הרע געפינען וועגען ווי אזוי אריינצוברייגען פרייד אין דיין הארצען און דו זאָלסט זיך פרעהען מיט דיין שלעכטען טהאט, כדי דו זאָלסט זיך שטארקען און פלייסען צו טהאָן נאָך אזעלכע מעשים. ער וועט געפינען וועגען צו מאכען אזוי, אז דו זאָלסט דיינע דאגות אָנהענגען אָן דיינע גוטע מעשים און פרייד און פערגעניגען, זאָלסטו דענקען, אז דאָס איז פעראור־זאכט דורך שלעכטע מעשים, כדי דו זאָלסט די ערשטע מעהר ניט טהאָן און די צווייטע טהאָן נאָך מעהר ווי פריהער.

ווען אָבער דו וועסט פיהלען דעם יצר הרע׳ס בעטרוג; ווען דו וועסט אין זינען האָבען, אז דאָס פערשפרייט דער יצר הרע פאר דיר נעצען צו פאנגען דיך, וועסטו פאָרזיכטיג זיין און גאָט וועט דיר העלפען נצול צו ווערען פון זיי. און אויב דו וועסט עס ניט דערפיהלען, וועט ער דיך פלוצלונג אומשליידערען און אריינשיסען אין דיר זיינע פיילען.

אן אויב דו וועסט זיך שטעלען געגען איהם אין אלע זאכען און ער וועט דיך ניט קענען איבעררײדען מיט אלע זיינע טענות און ארגומענטען, וואָס זיי־נען פריהער דערמאָהנט געוואָרען, וועט ער זיך נעהמען צו דיר און זוכען אראָפ־צופיהרען דיך פון ריכטיגען וועג אין דעם ענין פון דיין וויסען און קענטניס אין דער תורה. און אז ער וועט זעהן אז דו ביזט אריינגעטהאָן אין לערנען, וועט ער דיר זאָגען:

דו ווייסט שוין אין דער תורה אזוי פיעל ווי די גרויסע לייט פון דיין דור. דו האָסט שוין דערגרייכט אזוי פיעל קענטנים אין דיין לויטער אמת׳ער תורה אזוי ווי די אלטע לומדים פון דיין צייט. טאָ וויפיעל איז דער שיעור צו לערנען? דו ווייסט דאָך אז צו דער חכמת התורה איז גאָר קיין סוף און קיין גרעניץ ניטאָ. טאָ בעשרענק זיך אויף׳ן עיקר פון דער אמונה און די הויפט דינים פון דער תורה און נאכהער גיב זיך אָפ מיט לערנען אזעלכע לימודים, דורך וועלכע דו זאָלסט זיך אויסצייכענען און אויספיינען זיך צווישען מענשען. לעהרען זיך מוזיק, נאָטען, כללים פון שפראכען, פאבלען, רעטענישען און אנדערע זאכען וואָס זיינען אָנגענומען ביים פאָלק און לאָז צורוה די פערפלאָנטערטע דינים און די פלפולים פון די חכמים. גריבעל זיך ניט צו וויסען פון וואנען יעדער דין שטאמט, ווי

אזוי יעדע מצוה דארף דורכגעפיהרט ווערען, אין די ראיות און שאלות וואס איז דא ביי יעדען דין, און זוך ניט צו פערבינדען די דינים און מצוות מיט מיסטיק, מיט הימעלשע סודות. האב ניט צו טהאן מיט די אלע זאכען, ווייל זיי זיינען צו טיעף און דעליקאטנע. פערלאז זיך אויף דעם וואס דו האסט געהערט פון אנדערע אין זאכען וואס דו ווייסט, אז דו קענסט דערגעהן מעהר אזוי גוט ווי אין זאכען וואס דו קענסט מיט דיין טראכטען און קלעהרען און גריבלען זיך ניט דערגעהן מעהר. סוף כל סוף קען דאך ניט זיין אז דו זאלסט אלעס גרינדליך וויסען, ווייל צו דער חכמת התורה איז קיין גרונד ניטא, טא צו וואס מאטערען דיין מח און פערברייננגען דיין צייט? נעהם אלעס איבערפלעכליך און בענוגען זיך מיט דעם וואס דו ווייסט.

און אז דיזע טענה פון יצר הרע וועט אויף דיר ניט ווירקען און דו וועסט זיך פארט גריבלען אין ענינים פון מצוות און דינים, וועט ער דיך פרובירען שיסען מיט די פיילען אדער קוילען פון קנאה. דער יצר הרע וועט, הייסט עס, אין דיר אריינגעבען א געפיהל מקנא צו זיין אנדערע און ניט פערגינען זיי, און אז דו וועסט וויסען פון אזעלכע וואס ווייסען אין דער חכמת התורה מעהר ווי דו, וועט דער יצר הרע דיר אנריידען צו זוכען אויף זיי פעהלערען, צו ערנידריגען זיי, צו שענדען זיי עפעס אזוי ווי זיי זאלען האבען גערויבט דיין וויסען, דיין קענטנים און בע׳גזל׳ט דיין חכמה. אויב ווידער דו ווייסט פון אזעלכע וואס קענען און ווייסען ווייניגער פון דיר, וועט דער יצר הרע דיר אריינגעבען אין זינען, אז דו זאלסט זיי נידערשעצען, פיינט האבען זיי פאר זייער אונוויסענהייט, אויספויקען פאר לייטען, אז יענע און יענע זיינען פראסטאקעס, און בעריהמען זיך מיט דיין קענטנים, אז דו קענסט און ווייסט מעהר פון זיי. דאס וועט דיר ברייננגען צו גאוה אויף אזוי ווייט, אז דו וועסט יענע לייט האסען און ווען זיי וועלען דיר עפעס פרעגען, וועסטו זיי ניט וועלען ענטפערען, מחמת דו וועסט האלטען פאר א פחיתת הכבוד, פאר א נידערשעצונג צו ריידען מיט זיי. און דו וועסט זוכען עהרע פון דיין חבר׳ס אונוויסענהייט, און דו וועסט זיך אויספייניגען דערמיט, וואס דו וועסט אימיצען שענדען, און דער סוף וועט זיין, אז דו וועסט זיך אפזאגען פון דעם וואס אונזערע חכמים האבען אונז געלערנט אין דעם ענין פון גאט און זיין תורה.

און אויב דעם יצר הרע וועט ניט געלינגען איבערצוריידען דיך אין דעם ענין פון דער לעהרע פון גאט און זיין תורה, וועט ער פרובירען איבעררייידען דיך אין אנדערע מעשה העבודה, אין אנדערע זאכען וואס האבען צו טהאן מיט גאט׳ס דיענסט, און ווען ער וועט זעהן אז דו טהוסט עפעס פון גאט׳ס וועגען, וועט ער די זאך פארשטעלען אין דיין פאנטאזיע אלס גרעסער און ערהאבענער ווי דאס איז. דו וועסט טהאן א קליינע, געוועהנליכע מצוה און דער יצר הרע וועט דיר אריינגעבען אין זינען, אז דו האסט אויפגעטהאן די גרעסטע זאך. דאס וועט פעראורזאכען דו זאלסט זיך האלטען גרויס ביי זיך און גרינג־שעצען אלע אנדערע מענשען און האסען זיי און שענדען זיי, כאטש עס קען זיין, אז וואס אנבעלאנגט צו גאטעס דיענסט זיינען זיי בעסער פון דיר. און אויב צווישען דיינע חברים וועט זיין א גרעסערער עובד ה׳ און זייניע מעשים וועלען זיין בעסערע פאר דיינע און ער וועט זיך מעהר בעמיהען צו דערנעהענטערען זיך צו גאט — אויב דו וועסט פון אזעלכען וויסען, וועט דיר דער יצר הרע אנריידען און וועט זאגען:

אלע גוטע מעשים וואס מען זעהט פון יענעם, איז פאר דיר א חסרון. ווען

ניט ער, וואָלסטו ביי דער וועלט אָנגענומען געוואָרען פאַר אַ צדיק, און ווייל מען זעהט פון איהם מעהר צדקות, ווערט דיין פרומקייט פערדונקעלט. דאַריבער האָב איהם פיינט, זוך זיינע פעהלערען, פאָרש נאָך אפשר וועסטו אויף איהם געפינען אַ חטא, כדי צו ערנידעריגען איהם אין לייטענס אויגען, און אויב דו קענסט אויף איהם אויסטראַכטען עפּעס אַ בלבול, כדי צו פערשמוצען זיין שעהנעם נאָמען, טהו דאָס און דו וועסט אנערקענט ווערען אַלס פרומאַק, אַלס צדיק.

אויב דער יצר הרע וועט דיך צו דעם אַנריידען, זאָלסטו איהם ענטפערען:

ווי אַזוי קען איך פערהאַסען דעם יעניגען וואָס גאָט האָט איהם ליעב? ווי אַזוי קען איך שענדען דעם יעניגען וואָס גאָט לויבט? און ניט גענוג וואָס איך פויל זיך און גיב זיך ניט די מיה צו דיענען גאָט אַזוי ווי יענער, זאָל איך איהם נאָך דערפאַר פיינט האָבען? און ניט אַזוי דאַרף איך האַנדלען געגען דעם באַשעפער. פאַרקעהרט: איך בין מחויב ליעב צו האָבען זיינע געליעבטע און עהרען זיינע געעהרטע, אַזוי ווי דער פסוק זאָגט אין תהלים: "ואת יראי ה' יכבד" — דער פרומער מאַן עהרט די יעניגע וואָס האָבען מורא פאַר גאָט. און דו ווייסט דאָך וואָס עס האָט פּאַסירט מיט מרים, ווען זי האָט גערעדט שלעכטעס אויף משה'ן און וואָס עס איז געוואָרען פון קרח און זיינע אַנהענגער, וועלכע האָבען ניט פאַרגונען משה און אהרן זייער נאָהענט זיין צו גאָט.

פרק ח'

און וועגען דעם וואָס מיר האָבען געזאָגט אין אַנפאַנג פון דיזען שער, אַז אַ מענש דאַרף זיין דער מושל איבער זיין מחשבה, און זיינע געדאַנקען זאָלען זיין קאָנצענטרירט נור פון גאָט'ס וועגען, וועלען מיר דאָ דעם ענין אַרומריידען ברייטער.

אַלעס וואָס דו האָסט אין דיין מחשבה, אַלעס וואָס דו דענקסט, זאָל זיין לשם שמים. ווען אפילו דו האָסט אין זינען וואַכעדיגע זאַכען, זאַכען וואָס האָבען ניט צו טהאָן מיט עבודת הבורא, זאָלסטו אַלץ דערביי אין זינען האָבען גאָט. וואָרום די מעהרסטע שאָדען אָדער פאַרבעסערונגען אין וועלכע עס איז טהאַטען איז געווענדט אָן דער מחשבה. אַ גוטע מחשבה, אַ גוטע כונה קען אַמאָל גוט מאַכען אַ שלעכטען טהאַט, און פאַרקעהרט, אַ שלעכטע כונה קען פערדאַרבען אַ גוטען טהאַט. אַזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: "מכל משמר נצור לבך, כי ממנו תוצאות חיים" — מעהר פון אַלע זאַכען וואָס מען דאַרף היטען זאָלסטו היטען דיין האַרץ, דיין געדאַנק, אָדער כונה, ווייל פון דעם נעהמט זיך לעבען. און די תורה זאָגט: "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" — דעם מענשען'ס געדאַנקען זיינען שלעכט פון זיין יוגענד. זעהט מען דאָך, אַז די מחשבה איז דער עיקר. עס זיינען אין די הייליגע שריפטען פאַראַן נאָך אַזעלכע פסוקים וואָס צייגען אַז וואָס אַ מענש זאָל ניט טהאָן, איז די הויפּט זאַך די מחשבה, די כונה וואָס מען האָט דערביי. די תורה זאָגט אונז: „מה ה' אלהיך שואל ממך, כי אם ליראה" — וואָס פערלאַנגט גאָט פון דיר, בלויז דו זאָלסט פאַר איהם מורא האָבען, און מורא איז ניט קיין טהאַט, נור אַ מחשבה, אַ געדאַנק איז מח אָדער אין האַרצען, און דאָס איז דער עיקר וואָס דער באַשעפער וויל.

דאַריבער דאַרפסטו זיך, ברודער, נעהמען אין זינען אַז אַלע דיינע טהאַטען

זאלען זיין געאייניגט צום בורא יתברך און זאל דיין מיה ניט זיין אומזיסט און דיין טרחה זאל נוצען ברייגנען. און דו זאלסט ניט אוועקמאכען מיט דער האנד אלעם וואס איך האב דיר אויפמערקזאם געמאכט, ווייל איך האב שוין אין דיזען שער פאר דיר געזאמעלט גענוג סבות, גענוג אורזאכען וואס קענען פערדארבען דעם יחוד המעשה, דאס טהאן אלעם פון גאט'ס וועגען. אבער איך האב דיר נור געזאגט די עיקרים, די הויפט זאכען און עס זיינען נאך צו דעם דא צווייגען, קלענערע אורזאכען וואס איז כמעט קיין ענדע צו זיי ניטא. דעריבער דארפסטו זיך היטען פון זיי מיט אלע דיינע מעגליכקייטען, אפשר ווערסטו אויספיהרען אז אלע דיינע מעשים זאלען זיין לשם שמים, און דאס וועט ביי דעם בעשעפער זיין זעהר אנגעלייגט.

און דו זאלסט זיך אין גאט'ס דיענסט פיהרען אזוי ווי דו פיהרסט זיך אין וועלטליכע זאכען. כשם אזוי ווי אין מסחר אדער אין וועלכע עס איז בעשעפ־טיגונג רעכענסטו שטענדיג אויס אויף דאס בעסטע וואס דו קענסט קריגען און עס זאל זיין ווייט פון שאדען, פון פעלשונג און א צוזאמענמיש פון גוטעם מיט שלעכטעם, אזוי דארפסטו געווים זעהן אז דיינע מעשים פון גאטס וועגען זאלען זיין ריין און זויבער, ניט געפעלשט און ניט געמישט מיט עטוואס וואס איז ניט גוט. אז אין די ענינים פון דער וועלט, וואס איז ניט קיין אייביג־קייט און עס ווערט כלה זוכסטו דאס בעסטע, דארפסטו דאך אין די ענינים פון עולם הבא, וואס האט א קיום אויף אייביג און דו דערנעהנטערסט זיך דורכ־דעם צו גאט, דאפעלט מדקדק זיין אז עס זאל געטהאן ווערען אויפ'ן בעס־טען אופן.

און ווענד אן דיינע קרעפטען צו לייטערען דיינע מעשים, צו רייניגען זיי אז זיי זאלען זיין זויבער אהן זייטיגע מחשבות. און אויב דו טהוסט ניט קיין סך מצות, אבער די ביסעל וואס דו טהוסט זיינען ריין, איז דאס בעסער ווי א סך און ניט אין גאנצען ריין, ווארום א ריינע ביסעל איז א סך און א סך ניט קיין ריינע איז אביסעל און עס ברייגגט הײנע נוצען. און אז דו טהוסט אי אביסעל, אי ניט ריין, טויג אודאי ניט.

און היט זיך אז דיינע מעשים צו גאט זאלען ניט זיין אזוי ווי דער פויגעל וואס דער פסוק זאגט אויף איהם, אז ער לייגט די אייער און בריהט זיי אויף דער הויל'ער ערד און איז ניט פארזיכטיג צו היטען זיי, קומען אנדערע בעשע־פעניסען און צוטרעטען זיי און עס קומען פון זיי ניט ארויס קיינע עופות. דער דאזיגער פויגעל ווערט גערופען כנף רננים און ווערט געשילדערט אין איוב: „כי תעזוב לארץ ביציה ועל עפר תחמם, ותשכח כי רגל תזורה וחית השדה תדושה" — זי לאזט איבער איהרע אייער אויף דר'ערד און אויפ'ן זאמד ווארימט זי זיי, און זי פערגעסט זיך אז פיס קענען זיי צוטרעטען און ווילדע חיות — צוקוועטשען, און ווי עס ווערט דארט ווייטער געזאגט. אזוי איז אויך מיט דעם וואס טהוט עפעס פון גאט'ס וועגען און ער פערנאכלעסיגט צו טהאן דאס ווי געהעריג איז, איז זיין מיה ארויסגעווארפען און ער האט דער־פון גאר ניט.

און דער חכם שלמה האט אין משלי געלויבט א בעשעפענים וואס איז דער קאנטראסט פון יענעם פויגעל און איז געהיט און פארזיכטיג אין איהרע טהאטען וואס זיינען פאר איהר גוט אין איהר וועלט, און ער האט אונז געהייסען מיר זאלען זיך פון יענער בריאה לערנען, כאטש זי איז ניט מעהר

ווי א שוואכער אינזעקט, אזוי ווי ער זאָגט דאָרט: ״לך אל נמלה עצל״ — גע׳ה פוילער צו דער מוראשקע, בעאָבאכט ווי זי פיהרט זיך און ווער קלוג. איהרע בעדערפניסע, אז עס זאָל איהר גאָר ניט פעהלען. א מענש דאַרף אויך ניט זיין פויל און זיך בעזאָרגען מיט עולם הבא דורך דיענען גאָט מיט אמת, מיט א ריינעם געוויסען.

מיר האָבען דאָ דערמאָהנט אביסעל פון פיעלעס וואָס עס איז דאָ צו ריידען אין דיעזען ענין, און זאָל די ביסעל ניט זיין אין דיינע אויגען צופיעל און זאָלען דיר מיינע רייד ניט עקלען. מלאכות, איז וואָס איידעלער און דעליקאטנער זיי זיינען אלץ מעהר סבות קען מיט זיי טרעפען. דעריבער האָב איך אין דעם ענין פון יחוד המעשה אנגעגעבען מעהר בעוואָרענישען, ווייל דאָס איז אן איידעלער און דעליקאטנער ענין.

די וואָס פערטיעפען זיך אין דיעזען ספר און פערשטעהען איהם, ווייסען זיינע מעלות און חשיבות. גאָט זאָל אונז מיט זיין רחמנות העלפען אז מיר זאָלען זיין פון די וואָס זיינען גאַנץ מיט איהם און טהוען אלעס פאר זיין גרויסען נאָמען, אָמן.

סוף פון שער יחוד המעשה.